

Samen voor een gestroomlijnd waterbeleid

Integraal Waterbeleid in Vlaanderen

Woord vooraf

Onze hoge bevolkingsdichtheid, intensieve industrie en landbouw op een beperkte oppervlakte zorgen ervoor dat de druk op het watersysteem in Vlaanderen groot blijft. Ondanks de vele inspanningen die Vlaanderen al deed om de kwaliteit van

haar waterlopen en grondwater te verbeteren, is de goede toestand van ons watersysteem, zoals de Europese kaderrichtlijn Water vraagt, nog niet voor morgen. Vlaanderen kampt bovendien regelmatig met overstromingen en ook verdroging wordt in onze streken een probleem om rekening mee te houden.

Om deze uitdagingen aan te gaan, pakken we het waterbeleid in Vlaanderen op een integrale manier aan. Integraal waterbeleid moet leiden tot gezonde en evenwichtige watersystemen zonder de andere functies van water uit het oog te verliezen, zoals scheepvaart, recreatie, watergebruik door gezinnen, industrie en landbouw. Het decreet Integraal Waterbeleid biedt hier het kader voor. Dit decreet zette in 2003 de Europese kaderrichtlijn Water, die de waterkwaliteit van de Europese wateren wil veiligstellen, om in Vlaamse regelgeving. Sindsdien werd het decreet een aantal keer aangevuld en aangepast. Zo integreerde Vlaanderen in 2010 de Europese Overstromingsrichtlijn in het decreet, waardoor ook de beoordeling en het beheer van overstromingen in het Vlaamse integrale waterbeleid vervat zijn.

Recent (19 juli 2013) werd het decreet grondig gewijzigd. Het waterbeleid werd effectiever en efficiënter gemaakt door het planningsproces en de overlegstructuren van het integraal waterbeleid te vereenvoudigen. Onze ervaringen

met de eerste cyclus waterbeheerplannen waren een belangrijke basis voor de vereenvoudigingen die het decreet vooropstelt. Voortaan vormen de bekkenbeheerplannen en bijbehorende deelbekkenbeheerplannen bekkenspecifieke delen bij de stroomgebiedbeheerplannen. Ook de waterbeleidsnota en de waterbeheerkwesties zijn samengevoegd. Het gebiedsgericht overleg is hertekend. De waterschappen zijn geen afzonderlijke overlegstructuren meer. Alle waterbeheerders zetelen voortaan rechtstreeks in het bekkenbestuur zodat gebiedsgericht en thematisch overleg een prominentere plaats krijgt.

Met de invoering van een informatieplicht bij vastgoedtransacties in overstromingsgevoelig gebied, de aanpassing van erfdiensbaarheden in oeverzones en de introductie van oeverzoneprojecten werd het instrumentarium van het integraal waterbeleid bovendien uitgebreid.

Deze brochure beschrijft de grote lijnen van het integraal waterbeleid anno 2014. Het is geen eenvoudig verhaal. Toch hopen we niet enkel diegenen die professioneel met water bezig zijn te bereiken. Een gezonde leefomgeving en voldoende proper water belangt ons immers allemaal aan.

Philippe D'Hondt
Voorzitter CIW
Administrateur-generaal Vlaamse Milieumaatschappij

Inhoud

1 Een integrale aanpak	3
2 Juridisch kader	5
De Europese kaderrichtlijn Water	5
De Europese Overstromingsrichtlijn	5
Het decreet Integraal Waterbeleid	6
3 Geografische indeling van het watersysteem	8
Stroomgebieden en stroomgebiedsdistricten	8
Bekkens en grondwatersystemen	8
Oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen	9
4 Coördinatie en overleg	11
Wie doet wat in het waterbeleid en -beheer	11
Overlegstructuren voor het integraal waterbeleid	13
5 De waterbeleidsnota	17
6 Stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas, instrument voor gericht beheer	21
Wat vraagt Europa?	21
De Vlaamse aanpak	24
7 Instrumenten van het integraal waterbeleid	27
De watertoets: water van meet af aan meenemen	30
Informatieplicht overstromingsgevoelig vastgoed	31
Overzones	32
Afbakening en actieve inschakeling van overstromingsgebieden	34
Financiële instrumenten	34

1

Een integrale aanpak

Het watersysteem stopt niet aan administratieve of bestuurlijke grenzen. Daarom is een integrale aanpak noodzakelijk, met overleg over de grenzen van gemeenten, provincies, gewesten en landen heen. Dit watersysteem ontwikkelen, beheren, en duurzaam gebruiken, om het met al zijn kenmerken veilig te stellen voor onszelf en voor de generaties die na ons komen, is de kerngedachte van het integraal waterbeleid.

Op maat van het watersysteem

Het integraal waterbeleid vertrekt vanuit het watersysteem als eenheid. Een watersysteem is een samenhangend en functioneel geheel van oppervlaktewater, grondwater, oevers, waterbodems en de bijbehorende technische infrastructuur. Ook de planten en dieren in en rond het water en alle fysische, chemische en biologische processen die daarbij horen, maken onderdeel uit van het watersysteem.

Water heeft veel functies

Aan de basis van het integraal waterbeleid ligt het inzicht dat het watersysteem veel functies vervult: ecologische, economische en sociale functies. Het integraal waterbeleid streeft naar een evenwichtig gebruik van het watersysteem voor die verschillende functies, zonder het watersysteem zelf in gevaar te brengen.

Overleg en samenwerking staan voorop

De bevoegdheden voor oppervlaktewater, grondwater, drinkwater en afvalwater zijn verdeeld over verschillende niveaus en diensten. Integraal waterbeleid betekent samen werken aan water over grenzen en bevoegdheden heen op basis van een integrale visie. Ook het middenveld en de bevolking krijgen een stem in de aanpak van de waterproblemen.

Raakvlakken met andere beleidsdomeinen

Het waterbeleid heeft raakvlakken met tal van andere beleidsdomeinen. Het integraal waterbeleid gaat op zoek naar win-winsituaties door visies en plannen op elkaar af te stemmen om zo de uitdagingen waar het waterbeleid voor staat gezamenlijk aan te pakken. Om de waterveiligheid te kunnen blijven garanderen, is er een transitie naar een meerlaagse waterveiligheid, met aandacht voor zowel preventie, protectie als paraatheid.

Integraal waterbeleid in een notendop

- We vertrekken vanuit het watersysteem als eenheid.
- We willen dat watersysteem herstellen, behouden, ontwikkelen en met al zijn kenmerken veiligstellen voor onszelf en voor de generaties die na ons komen.
- We streven ernaar alle maatschappelijke functies van water te versterken: zowel de ecologische, de economische als de sociale aspecten.
- De waterbeheerders op de verschillende niveaus en de andere betrokken instanties werken nauw samen.
- We zetten in op preventie, protectie én paraatheid om de schadelijke gevolgen van wateroverlast in te perken.
- Communicatie en inspraak van middenveld en bevolking vinden we belangrijk en moedigen we aan.

2 Juridisch kader

Het juridisch kader voor het integraal waterbeleid in Vlaanderen vinden we terug in het decreet Integraal Waterbeleid van 18 juli 2003. Dit kaderdecreet omschrijft de doelstellingen, overlegstructuren, planning en instrumenten van het integraal waterbeleid in Vlaanderen. De Vlaamse aanpak is in grote mate bepaald door Europese wetgeving. De kaderrichtlijn Water (2000) legt de basis voor een integrale benadering van het waterbeheer. De Overstromingsrichtlijn (2007) bouwt hierop verder. Beide richtlijnen zijn in Vlaanderen omgezet via het decreet Integraal Waterbeleid.

De Europese kaderrichtlijn Water

Sinds 2000 heeft het Europese waterbeleid met de kaderrichtlijn Water gekozen voor een meer integrale aanpak. De richtlijn tekent een uniform waterbeleid uit in heel de Europese Unie en biedt een wettelijk kader voor **de bescherming van het oppervlakte- en grondwater**. De richtlijn wil de watervoorraden en waterkwaliteit in Europa veiligstellen, de gevolgen van overstromingen en perioden van droogte afzwakken en de lidstaten verplichten duurzaam met water om te springen. De centrale doelstelling is de goede toestand van het watersysteem bereiken. Hierbij moet worden rekening gehouden met het beginsel van kostenterugwinning voor waterdiensten gebaseerd op het principe 'de vervuiler betaalt'.

De richtlijn zorgt voor een aanpak van het waterbeheer op het niveau van stroomgebieden. Het nauwe overleg tussen alle betrokkenen leidt tot de opmaak van stroomgebiedbeheerplannen. Via die plannen worden doelstellingen vastgelegd en maatregelen genomen om de goede watertoestand te bereiken tegen eind 2015. Lukt dit niet, dan kan hiervan gemotiveerd afgeweken worden en kunnen langere termijnen (2021 of 2027) en/of lagere doelstellingen vastgelegd worden.

Ook de uitvoering van andere Europese richtlijnen die kunnen bijdragen tot het bereiken van de 'goede toestand' wordt in de kaderrichtlijn Water geïntegreerd. We denken hierbij aan de richtlijn Stedelijk afvalwater, de Nitraatrichtlijn, de Habitatrictlijn en de Zwemwaterrichtlijn.

De kaderrichtlijn Water biedt het raamwerk voor het waterbeleid. De verdere praktische uitwerking gebeurt via dochterrichtlijnen en richtsnoeren.

De Europese Overstromingsrichtlijn

Door verstedelijking, gewijzigd landgebruik en klimaatverandering zijn de overstromingsrisico's in heel wat delen van Europa toegenomen. De Overstromingsrichtlijn (2007) introduceerde een vernieuwde aanpak om de **negatieve gevolgen van overstromingen te beperken**. De richtlijn legt het accent op een geïntegreerd risicobeheer met aandacht voor zowel preventie, protectie, als paraatheid.

De richtlijn verplicht de lidstaten om de gebieden in kaart te brengen waar zich overstromingen kunnen voordoen. Voor die gebieden stellen de lidstaten overstromingsgevaarkaarten en overstromingsrisicokaarten op. **Overstromingsgevaarkaarten** tonen de verwachte omvang en waterdiepte bij een kleine, middelgrote en grote over-

stroming. **Overstromingsrisicokaarten** tonen welke impact een overstroming kan hebben op mens, milieu, cultureel erfgoed en economische bedrijvigheid. Deze kaarten vormen de basis voor de overstromingsrisico-beheerplannen. In die plannen worden de doelstellingen en maatregelen opgenomen om de overstromingsrisico's te beperken en de bevolking, economische activiteiten, ecosystemen en het cultureel erfgoed te beschermen.

Het decreet Integraal Waterbeleid

Sinds 24 november 2003 is het decreet Integraal Waterbeleid van kracht. Dit decreet organiseert en structureert

het waterbeleid in Vlaanderen. Het tekent een waterbeleid uit met aandacht voor alle facetten van het watersysteem én de raakvlakken tussen beleidsdomeinen. Bovendien zet het decreet uit 2003 de kaderrichtlijn Water om naar Vlaamse wetgeving.

Sinds 2003 is het decreet een aantal keer aangevuld en aangepast. Zo werd in 2010 de omzetting van de Overstromingsrichtlijn in het decreet geïntegreerd. In 2013 werden de planning, overlegstructuren en procedures van het integraal waterbeleid vereenvoudigd en transparanter gemaakt. Ook het instrumentarium werd aangepast.

Het decreet Integraal Waterbeleid:

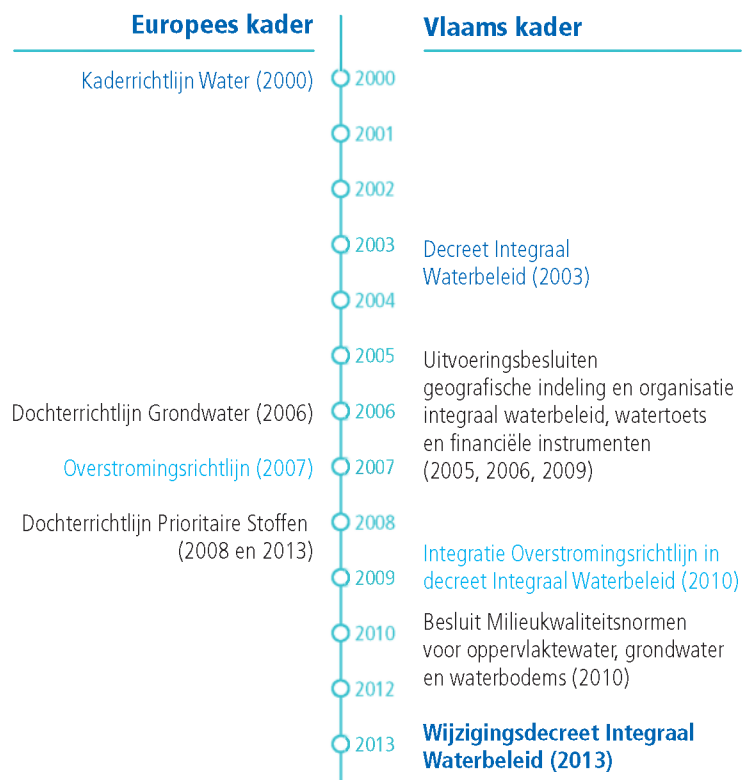
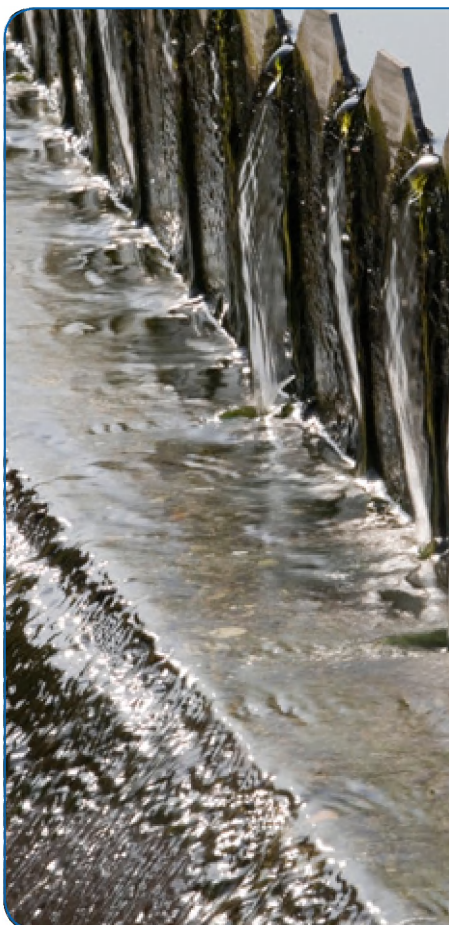
- omschrijft de doelstellingen en beginselen van het integraal waterbeleid;
- benadrukt de multifunctionaliteit van het watersysteem;
- reikt instrumenten aan om het integraal waterbeleid beter in de praktijk te brengen zoals de watertoets, oeverzones, de verwerving van onroerende goederen, aankoopplicht en vergoedingsplicht, en de informatieplicht voor vastgoed in overstromingsgevoelig gebied;
- deelt de watersystemen geografisch in in stroomgebieden en stroomgebiedsdistricten, bekkens en deelbekkens;
- regelt de organisatie van het integraal waterbeleid op het niveau van de stroomgebiedsdistricten, het Vlaamse Gewest en de bekkens;
- regelt de planning en de opvolging van het integraal waterbeleid via de waterbeleidsnota, stroomgebied-beheerplannen en wateruitvoeringsprogramma's;
- vertaalt de bijzondere verplichtingen van de kaderrichtlijn Water en de Overstromingsrichtlijn.

Bij de opmaak van het decreet is ervoor gekozen om organisatorische en instrumentele aspecten te concretiseren via (uitvoerings)besluiten.

- Het besluit van 9 september 2005 zorgt voor de geografische afbakening van stroomgebieden, bekkens en deelbekkens en regelt de werking van de overlegstructuren voor het integraal waterbeleid: de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) en de bekkenstructuren.
- Het besluit van 20 juli 2006 bevat nadere regels voor de toepassing van de watertoets en voor de adviesprocedure bij de watertoets.
- Het besluit van 24 juli 2009 bevat nadere regels voor de financiële instrumenten van het decreet Integraal Waterbeleid: de onteigening ten algemene nutte, het recht van voorkoop, de aankoop- en vergoedingsplicht, en het bevat de procedure voor de tussentijdse afbakening van overstromingsgebieden.

De wetteksten vindt u op www.integraalwaterbeleid.be.

3

Geografische indeling van het watersysteem

Water stroomt van bron naar zee via een netwerk van beken, stromen, rivieren en meren. Het water doet daarbij verschillende streken, regio's en landen aan en houdt geen rekening met administratieve grenzen. Integraal waterbeleid gaat dan ook uit van het watersysteem als eenheid over de grenzen van een land, provincie, gemeente of stad.

Stroomgebieden en stroomgebiedsdistricten

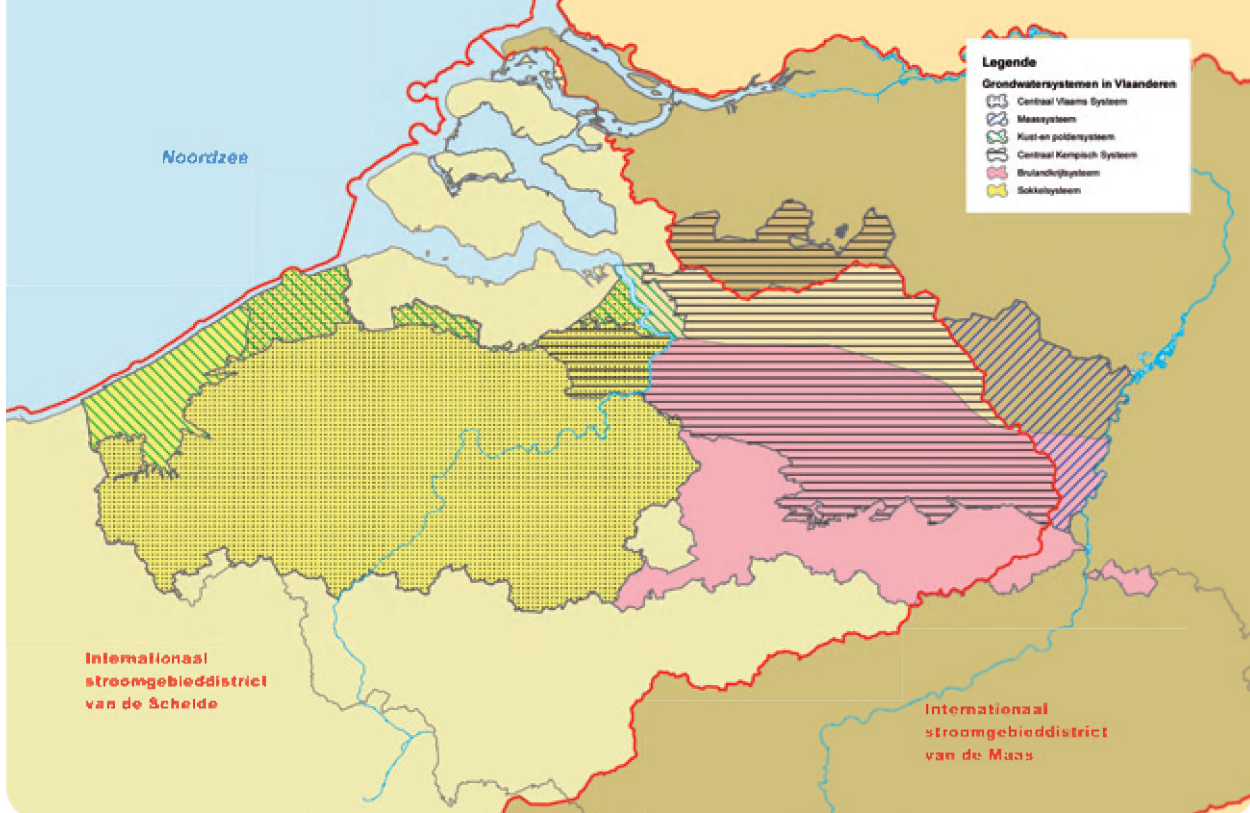
De kaderrichtlijn Water voorziet in een aanpak van het waterbeheer op basis van stroomgebieden, de natuurlijke geografische en hydrologische eenheden.

Een **stroomgebied** is een geheel van land waarvan al het over het oppervlak stromende water via een reeks stromen, rivieren en eventueel meren naar een bepaalde waterloop afstroomt en zo op één plaats de zee instroomt.

Europa deelt haar watersysteem in stroomgebieden in. Vier ervan liggen gedeeltelijk op Vlaams grondgebied: dat van de Schelde, de Maas, de IJzer en de Brugse Polders.

Een **stroomgebiedsdistrict** is het stroomgebied van een grote rivier waaraan om administratieve redenen de stroomgebieden van een kleine rivier, het grondwater en het kustwater zijn toegevoegd. Een stroomgebiedsdistrict wordt dus gevormd door één of meer aan elkaar grenzende stroomgebieden, samen met het grondwater en het kustwater dat daarbij hoort.

Bestrijkt een stroomgebied het grondgebied van meer dan één lidstaat, dan wordt het toegewezen aan een **internationaal stroomgebieddistrict**. Dat is het geval in Vlaanderen. De stroomgebieden van de IJzer, de Brugse Polders en de Schelde zijn toegewezen aan het internationale stroomgebieddistrict van de Schelde. Het stroomgebied van de Maas is toegewezen aan het internationale stroomgebieddistrict van de Maas.

Bekkens en grondwatersystemen

Binnen Vlaanderen zijn de stroomgebieden opgedeeld in elf **bekkens**. Het water in een bekken of deelstroomgebied stroomt naar één of enkele grotere waterlopen die in de meeste gevallen bevaarbaar zijn. Van west naar oost zijn dat: het bekken van de IJzer, de Brugse Polders, de Gentse Kanalen, de Benedenschelde, de Leie, de Bovenschelde, de Dender, de Dijle en Zenne, de Demer, de Nete en de Maas. De bekkens worden verder opgedeeld in een honderdtal deelbekkens. Dat zijn de afstroomgebieden van kleinere waterlopen.

Het grondwater is binnen Vlaanderen ingedeeld in zes **grondwatersystemen** die op verschillende dieptes boven en naast elkaar voorkomen. In het westen zijn dat van ondiep naar diep: het Kust- en Poldersysteem, het Centraal Vlaams Systeem en het Sokkelsysteem. In het oosten vindt men van ondiep naar diep: het Maassysteem, het Centraal Kempisch Systeem en het Brulandkrijtsysteem. De indeling is gebaseerd op de fysische kenmerken van grondwaterreservoirs.

Oppervlaktewaterlichamen en grondwaterlichamen

Het oppervlaktewater en het grondwater worden verder ingedeeld in 195 Vlaamse oppervlaktewaterlichamen en 42 grondwaterlichamen.

Een **oppervlaktewaterlichaam** is een onderscheiden oppervlaktewater zoals een meer, wachtbekken, spaarbekken, stroom, rivier, kanaal of overgangswater. Het kan ook een deel van een stroom, rivier, kanaal of overgangswater zijn. De kaderrichtlijn Water vraagt te rapporteren over de toestand van de oppervlaktewateren en dat gebeurt aan de hand van deze oppervlaktewaterlichamen. Een oppervlaktewaterlichaam is dus een watersysteem van een aanzienlijke omvang waarbinnen we dezelfde doelstelling willen en zelfs moeten bereiken. Of de doelstelling gehaald wordt, wordt per oppervlaktewaterlichaam getoetst.

De zes grondwatersystemen worden op hun beurt opgedeeld in 42 **grondwaterlichamen**. Een grondwaterlichaam is een onderscheiden grondwatermassa in één of meer watervoerende lagen of in een deel ervan. Ook bij grondwater zijn de waterlichamen de eenheden waarbinnen de milieudoelstellingen getoetst worden en waar maatregelen worden opgelegd.

Waterlichamen beschouwen we niet als louter hydrografische eenheden. Het gaat om een watersysteem van aanzienlijke grootte waarin we dezelfde doelstellingen willen bereiken.

4 Coördinatie en overleg

Beken en rivieren stromen dwars door administratieve grenzen en de vele functies en aspecten van water overschrijden de bevoegdheden van de verschillende overheden en administraties. Met het decreet Integraal Waterbeleid wordt het Vlaamse waterbeleid afgestemd op die complexe realiteit. De betrokken beleidsdomeinen, maar ook de verschillende bestuursniveaus, werken samen om complexe problemen zoals overstromingen of slechte waterkwaliteit aan te pakken. Specifieke aspecten van die samenwerking verlopen in Vlaanderen via integrale wateroverlegstructuren. De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) organiseert het overleg op Vlaams niveau, de bekkenstructuren op het niveau van een bekken en de internationale riviercommissies staan in voor het grensoverschrijdend overleg.

Wie doet wat in het waterbeleid

In Vlaanderen hebben verschillende overheden een taak in het waterbeleid en -beheer. De Vlaamse overheid, de provincies, de gemeenten, polders en wateringen: allemaal beheren ze een deel van het watersysteem of de waterketen.

Vlaamse overheid

Verschillende departementen en agentschappen van de Vlaamse overheid hebben watergerelateerde bevoegdheden. De belangrijkste bevoegdheden vallen binnen het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie en het beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken. Daarnaast zijn ook het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed en het beleidsdomein Landbouw en Visserij bij het waterbeleid betrokken. De departementen staan doorgaans in voor de beleidsvoorbereiding en de beleidsondersteuning van de bevoegde minister, de agentschappen zijn voornamelijk verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid.

Binnen het **beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie** beheert de *Vlaamse Milieumaatschappij* (VMM) het grondwater en de onbevaarbare waterlopen van

eerste categorie. De VMM streeft het ecologische herstel van deze waterlopen na. Door ruimte voor water te voorzien en door overstromingsvoorspellers te ontwikkelen, wil de VMM de schade van overstromingen zo veel mogelijk beperken. Daarnaast stuurt de VMM de uitbouw van het gemeentelijke en bovengemeentelijke rioleringsnet aan en houdt ze er ecologisch en economisch toezicht op. Ze int de heffing op waterverontreiniging en op grondwaterwinningen en adviseert aanvragen in verband met afvalwater en grondwater. Voorts meet en controleert de VMM de kwantiteit en de kwaliteit van het oppervlaktewater, het grondwater en de waterbodems en rapporteert ze over de resultaten. Ze controleert ook de drinkwaterproductie en -distributie. Tot slot coördineert en organiseert de VMM de planning van het integraal waterbeleid in Vlaanderen.

Het *departement Leefmilieu, Natuur en Energie* ondersteunt en begeleidt gemeenten bij erosiebestrijding, bereidt het Vlaamse klimaatplan voor, houdt toezicht op bedrijven met een klasse 1-vergunning en streeft naar de integratie van ecologie in de infrastructuur. Het *Agentschap voor Natuur en Bos* (ANB) beheert het openbaar groen, de parken, de natuur en het bos van het Vlaamse Gewest op een zo duurzaam mogelijke wijze. Water is

hier inherent aan verbonden. Ook de openbare visserij is een bevoegdheid van ANB.

De *Vlaamse Landmaatschappij* (VLM) stimuleert een duurzame bemesting in functie van een betere waterkwaliteit, sluit beheerovereenkomsten met landbouwers die vrijwillig aan natuur-, milieu- en landschapszorg doen, voert inrichtingsprojecten uit om de kwaliteit van de open ruimte te verbeteren en beheert de grondenbank.

In het **beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken** ondersteunt het *departement Mobiliteit en Openbare Werken* het beleid voor een veilige, vlotte en slimme mobiliteit en voor het geïntegreerd en efficiënt investeren in en beheren en exploiteren van de transport- en haveninfrastructuur. Ook wetenschappelijk onderzoek en technische ondersteuning en advies op het vlak van watersystemen, scheepvaart en infrastructuur behoren tot het takenpakket. Het multifunctioneel gebruik van de waterweg wordt daarbij gestimuleerd.

De agentschappen *Waterwegen en Zeekanaal NV* en *nv De Scheepvaart* beheren de waterwegen en aangrenzende gronden. Ze hebben hierbij aandacht voor alle belanghebbenden: watergebonden bedrijven, schipperij, recreanten, overheden en andere belanghebbenden. Ook het verzekeren van de veiligheid met in het bijzonder het beheersen van het overstromingsrisico is een belangrijke uitdaging. Het *Agentschap voor Maritieme Dienstverlening en Kust* zorgt voor een veilig en vlot scheepvaartverkeer van en naar de Vlaamse havens, de beveiliging van de kust tegen overstromingen en het duurzaam beheer van de kustzone. Het *Agentschap Wegen en Verkeer* ten slotte beheert de gewestwegen en de grachten erlangs en is zo een belangrijke partner bij waterwerken.

Voor het **beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed** is het *departement Ruimte Vlaanderen* een belangrijke speler in het waterbeleid. Ruimte Vlaanderen ontwikkelt het ruimtelijk beleid en maakt hierbij keuzes vanuit een gedragen ruimtelijke visie in het belang van de samenleving. Ruimte Vlaanderen ondersteunt onder meer de vraag naar meer ruimte voor water vanuit het integraal waterbeleid en zoekt hierbij naar de beste ruimtelijke oplossingen op basis van een gebiedsgerichte, geïntegreerde en netwerkbenadering.

Het *departement Landbouw en Visserij* van het **beleidsdomein Landbouw en Visserij** ondersteunt de ontwikkeling en de uitwerking van een proactief, geïntegreerd en duurzaam landbouw-, tuinbouw- en visserijbeleid. Voor de realisatie van de maatschappelijke doelstellingen van het waterbeleid zoekt het departement naar de beste voorwaarden voor een innovatieve, competitieve, ecologische, sociale en maatschappelijk gedragen landbouw, tuinbouw en visserij.

Provincies

De provincies beheren de meeste onbevaarbare waterlopen van tweede categorie. Onlangs werd ook het beheer van heel wat waterlopen van derde categorie aan de provincies overgedragen aan de provincie (zie kader-tekst blz. 13). De provincies spelen een rol in het voorkomen van wateroverlast en beslissen over milieu- en natuurvergunningen. Als waterloopbeheerder geven ze advies in stedenbouwkundige vergunningsaanvragen die een aanzienlijke impact op water kunnen hebben. De deputatie is beroepsinstantie voor vergunningsaanvragen.

Gemeenten

Ook steden en gemeenten hebben heel wat bevoegdheden inzake water. Ze staan in voor het beheer van de grachten en van de waterlopen van derde categorie, waarvan het beheer niet werd overgedragen aan de provincie (zie kadertekst op de volgende pagina). Zijzelf of een door hen aangestelde rioolbeheerder zorgen voor de inzameling van huishoudelijk afvalwater. Gemeenten zijn ook initiatiefnemers voor de opmaak van lokale erosiebestrijdingsplannen, verantwoordelijk voor het verlenen van milieu- en stedenbouwkundige vergunningen, het toepassen van de watertoets, ...

Polders en wateringen

Ook polders en wateringen staan in voor het beheer van waterlopen. Binnen hun ambtsgebied staan zij, en niet de gemeente of provincie, in voor de onbevaarbare waterlopen van tweede en derde categorie. Ook de zogenaamde polder- of wateringgrachten worden door de polders en wateringen beheerd.

Het beheer van de onbevaarbare waterlopen, op weg naar meer efficiëntie

Het beheer van de onbevaarbare waterlopen is in handen van heel wat actoren (het Vlaamse Gewest, de provincies, de steden en gemeenten, polders en wateringen) en verloopt daardoor vrij versnipperd. Deze versnippering aanpakken was één van de doelstellingen van de interne staatshervorming. Voor elke onbevaarbare waterloop werd in samenspraak met alle betrokkenen nagegaan welk bestuur beleidsmatig het beste uitgerust is om het beheer van die waterloop aan te sturen. Hierbij beslisten o.a. heel wat gemeenten om het beheer van de waterlopen van derde categorie over te dragen aan de provincie. In de werkingsgebieden van polders en wateringen blijven deze besturen verantwoordelijk. De Vlaamse Milieumaatschappij en de provincies maakten ook afspraken over een meer logische indeling van de onbevaarbare waterlopen van eerste en tweede categorie.

Waterketenbedrijven

Aquafin bouwt in opdracht van het Vlaamse Gewest de bovengemeentelijke afvalwaterinfrastructuur uit en beheert collectoren, pompstations en afvalwaterzuiveringsinstallaties. Aquafin treedt ook op als rioolbeheerder indien een gemeente daarom vraagt.

De **drinkwatermaatschappijen** staan in voor de productie, distributie en het transport van het drinkwater. Sinds 2005 zijn de drinkwatermaatschappijen saneringsplichtig. Dit betekent dat de drinkwatermaatschappijen niet alleen drinkwater leveren, maar ook verantwoordelijk zijn voor de sanering van het geleverde water.

Overlegstructuren voor het integraal waterbeleid

Op het niveau van het stroomgebiedsdistrict

Vlaanderen maakt deel uit van twee internationale stroomgebiedsdistricten: dat van de Schelde en dat van de Maas. Binnen deze stroomgebiedsdistricten zijn de **Internationale Scheldecommissie** en de **Internationale Maascommissie** verantwoordelijk voor de multilaterale coördinatie bij de uitvoering van de kaderrichtlijn Water en de Overstromingsrichtlijn. Zo coördineren ze de opmaak van de overkoepelende delen van de stroomgebiedbeheerplannen als aanvulling op de individuele plannen van de oeverstaten en -gewesten.

Op het niveau van het Vlaamse Gewest

Op bestuurlijk vlak is uiteraard de **Vlaamse Regering** bevoegd voor het integraal waterbeleid. De Vlaamse minister bevoegd voor leefmilieu en waterbeleid werd belast met de coördinatie en de organisatie van de planning van het integraal waterbeleid. Voor de ambtelijke

De oeverstaten die deelnemen aan het overleg binnen de **Internationale Scheldecommissie** zijn: de Federale staat België, het Vlaamse Gewest, het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, het Waalse Gewest, Frankrijk en Nederland. Binnen de **Internationale Maascommissie** zijn dat: de Federale staat België, het Vlaamse Gewest, het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest, het Waalse Gewest, Frankrijk, Duitsland en Luxemburg.

Meer informatie over de Internationale Scheldecommissie vindt u op www.isc-cie.org, meer informatie over de Internationale Maascommissie op www.imc-cie.org.

voorbereiding van het integraal waterbeleid staat de **Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid** in. Het middenveld wordt betrokken bij de voorbereiding van het beleid via de Vlaamse strategische adviesraden.

De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid, centrale spil in het integraal waterbeleid

De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) staat sinds 2004 in voor het ambtelijk overleg, de coördinatie en de afstemming tussen de verschillende actoren van het waterbeleid. Deze samenwerking binnen de CIW maakt een integrale aanpak van water in Vlaanderen mogelijk. De CIW speelt ook een belangrijke rol bij de planning en uitvoering van het waterbeleid op stroomgebiedniveau. Daarom werd de CIW aangeduid als de bevoegde autoriteit in Vlaanderen voor de uitvoering van de kaderrichtlijn Water en de Overstromingsrichtlijn.

De CIW is samengesteld uit vertegenwoordigers van de beleidsdomeinen van het Vlaamse Gewest die bij het waterbeleid betrokken zijn, vertegenwoordigers van de lokale waterbeheerders (provincies, gemeenten, polders en wateringen) en een vertegenwoordiger van de afval-

water- en drinkwaterbedrijven. Om de link met de bekkenstructuren (zie verder) hechter te maken, zetelt er ook een lid aangeduid door de gezamenlijke provinciegouverneurs in de CIW. De CIW wordt voorgezeten door de leidend ambtenaar van de Vlaamse Milieumaatschappij.

De CIW komt vijf keer per jaar samen. De commissie wordt ondersteund door een secretariaat en een aantal werkgroepen. De Vlaamse Milieumaatschappij verzorgt het secretariaat van de CIW dat instaat voor de dagelijkse werking van de commissie en praktische en administratieve ondersteuning biedt aan de werkgroepen. In de werkgroepen worden de beslissingen van de CIW voorbereid en specifieke thema's uitgediept. Vertegenwoordigers van de CIW-leden en deskundigen nemen er deel aan het overleg.

Ook het middenveld wordt betrokken bij het integraal waterbeleid op Vlaams niveau. Dat gebeurt via een jaarlijks overleg met het middenveld en gerichte adviesvragen aan de strategische adviesraden:

- de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen
- de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen
- de Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij

Op het niveau van de bekken

Een bekkenstructuur bestaat uit drie pijlers: het bekkenbestuur, de bekkenraad en het bekkensecretariaat. Het bekkenbestuur is het bestuurlijke niveau van het bekken. De bekkenraad vertegenwoordigt de maatschappelijke belangengroepen. Het bekkensecretariaat verzorgt de inhoudelijke en administratieve ondersteuning van het bekkenbestuur.

Samenstelling van de CIW

Administraties van het Vlaamse Gewest uit de beleidsdomeinen

- Leefmilieu, Natuur en Energie (2)
- Mobiliteit en Openbare Werken (2)
- Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed (1)
- Landbouw en Visserij (1)
- Economie, Wetenschap en Innovatie (1)

Lokale waterbeheerders via hun koepelorganisaties

- Vereniging van de Vlaamse Provincies (VVP)
- Vereniging van de Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG)
- Vereniging van de Vlaamse Polders en Wateringen (VVPW)

Afvalwater- en drinkwaterbedrijven via hun koepelorganisatie

- AquaFlanders

Bekkenbesturen

- lid aangeduid door de gezamenlijke provinciegouverneurs

Taken van de CIW

Het decreet Integraal Waterbeleid formuleert de algemene opdracht van de CIW als volgt:

"Op het niveau van het Vlaamse Gewest zorgt de CIW voor de voorbereiding, planning, controle en opvolging van het integraal waterbeleid. De CIW waakt over de uniforme aanpak van de bekkenwerking. Ze voert de beslissingen van de Vlaamse Regering op het gebied van integraal waterbeleid uit."

Haar concrete opdrachten zijn:

- de waterbeleidsnota voorbereiden;
- de stroomgebiedbeheerplannen op Vlaams niveau voorbereiden;
- het openbaar onderzoek over de stroomgebiedbeheerplannen en de voorbereidende documenten organiseren;
- het wateruitvoeringsprogramma vaststellen;
- de methodologie van de stroomgebiedbeheerplannen en wateruitvoeringsprogramma's voorbereiden;
- richtlijnen en nadere regels voor de watertoets voorbereiden;
- de stroomgebiedbeheerplannen afstemmen op de waterbeleidsnota en die op elkaar afstemmen;
- de bekkenspecifieke delen binnen een stroomgebiedbeheerplan en een wateruitvoeringsprogramma onderling afstemmen;
- de werking van de bekkenstructuren ondersteunen en opvolgen;
- watersysteemkennis verzamelen en verspreiden;
- aan de Europese Commissie rapporteren over de uitvoering van de kaderrichtlijn Water en de Overstromingsrichtlijn.

Bekkenbestuur

Het bekkenbestuur coördineert het waterbeleid op het niveau van het bekken. Het bekkenbestuur is verantwoordelijk voor het bekkenspecifieke deel van het stroomgebiedbeheerplan en adviseert onder meer de waterbeleidsnota en de stroomgebiedbeheerplannen op Vlaams niveau.

Een bekkenbestuur heeft een tweeledige structuur: een algemene bekkenvergadering en een bekkenbureau. In beide organen zetelen vertegenwoordigers van de betrokken Vlaamse beleidsdomeinen en vertegenwoordigers van de lokale besturen (provincies, gemeenten, polders en wateringen). De algemene bekkenvergadering en het bekkenbureau nemen beslissingen op bestuurlijk vlak.

In de **algemene bekkenvergadering** zijn alle lokale waterbeheerders rechtstreeks vertegenwoordigd, wat zorgt voor een grotere betrokkenheid. De algemene bekkenvergadering komt minstens één keer per jaar samen.

Het **bekkenbureau** bereidt het werk van de algemene bekkenvergadering voor en staat ook garant voor gebiedsgericht en thematisch overleg over specifieke problemen of knelpunten die zich in het bekken voordoen. Het bekkenbureau komt minstens twee keer per jaar samen.

De **gouverneur** van de provincie waarin het bekken ligt, neemt het voorzitterschap waar van de algemene bekkenvergadering en het bekkenbureau. Ligt het bekken in twee provincies, dan is er een wisselend of co-voorzitter-

schap. De secretaris van de algemene bekkenvergadering en het bekkenbureau is de bekkencoördinator.

Bekkensecretariaat

Het bekkensecretariaat is de **ambtelijke pijler** van het bekken. Het bekkensecretariaat staat in voor de dagelijkse werking binnen het bekken en het voorbereidende werk voor het bekkenbestuur. Het bekkensecretariaat bereidt o.a. het bekkenspecifieke deel van het stroomgebiedbeheerplan voor, organiseert de bijeenkomsten van het bekkenbestuur en bereidt ze voor. Het bekkensecretariaat organiseert op vraag van het bekkenbestuur ook gebiedsgericht en thematisch overleg.

De dagelijkse leiding van het bekkensecretariaat ligt bij de **bekkencoördinator**. Hij is tegelijk secretaris van de algemene bekkenvergadering en het bekkenbureau. De bekkencoördinator wordt bijgestaan door één of meerdere planningsverantwoordelijke(n). De bekkencoördinatoren en planningsverantwoordelijken behoren tot het beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie of het beleidsdomein Mobiliteit en Openbare werken. Per provincie is er ook een vertegenwoordiger van het beleidsdomein Ruimtelijke Ordening. Naast het Vlaamse Gewest stellen ook de provincies die in het bekkenbureau vertegenwoordigd zijn personeel ter beschikking van het bekkensecretariaat.

Bekkenraad

De bekkeraad is het **adviesorgaan** van het bekken waarin de maatschappelijke belangengroepen en sectoren betrokken bij waterbeleid vertegenwoordigd zijn:

Algemene Bekkenvergadering

Samenstelling

Vertegenwoordigers van het **Vlaamse Gewest** aangeduid door de ministers bevoegd voor:

- Leefmilieu en Waterbeleid (1)
- Landinrichting en Natuurbehoud (1)
- Openbare Werken en Mobiliteit (2)
- Ruimtelijke Ordening (1)
- Landbouw (1)
- Economie (1)

De **lokale besturen** uit het bekken:

- 1 mandataris per provincie
- 1 mandataris per gemeente
- 1 mandataris per polder of watering

1 vertegenwoordiger van elk **havenbedrijf** in het bekken

Belangrijkste taken

- Het bekken specifieke deel van het stroomgebiedbeheerplan en van het wateruitvoeringsprogramma goedkeuren.
- De waterbeleidsnota en de ontwerpen van stroomgebiedbeheerplannen adviseren op basis van een voorbereiding door het bekkenbureau.
- Belangrijke projecten of intenties binnen het bekken toelichten.
- De aanduiding van lokale vertegenwoordigers van gemeenten, polders en wateringen in het bekkenbureau organiseren.
- Een adequate bevoegdheidsverdeling van waterwegen en onbevaarbare waterlopen voorstellen om een meer geïntegreerd, logisch samenhangend en efficiënter beheer te realiseren.

Bekkenbureau

Samenstelling

Vertegenwoordigers van het **Vlaamse Gewest** aangeduid door de ministers bevoegd voor:

- Leefmilieu en Waterbeleid (1)
- Landinrichting en Natuurbehoud (1)
- Openbare Werken en Mobiliteit (1)
- Ruimtelijke Ordening (1)
- Landbouw (1)

Twee leden van de **provinciale deputatie** bevoegd voor waterlopen, of hun vertegenwoordiger.

Eén **gemeentelijke** afgevaardigde per 25 gemeenten waarvan het grondgebied geheel of gedeeltelijk deel uitmaakt van het bekken.

Eén vertegenwoordiger van de **polders en wateringen**.

Belangrijkste taken

- De algemene bekkenvergadering voorbereiden.
- Het ontwerp van het bekken specifieke deel van het stroomgebiedbeheerplan en wateruitvoeringsprogramma ter goedkeuring voorleggen aan de algemene bekkenvergadering.
- Gebiedsgericht en thematisch overleg met lokale vertegenwoordigers en andere betrokkenen garanderen.
- De advisering over waterbeleidsnota en ontwerpen van stroomgebiedbeheerplannen voorbereiden.
- Investeringsprogramma's, optimalisatieprogramma, technische plannen, ... adviseren
- Het bekkensecretariaat organiseren en aansturen.

landbouw, natuur, bos, milieu en landschap, industrie en handel, ontginning en energie, visserij, toerisme en recreatie, wonen en de transport- en vervoersector.

De bekkenraad staat in voor het maatschappelijk overleg met het middenveld op bekkenniveau. De voorzitter van de bekkenraad is de **bekkencoördinator**.

Meer informatie over de overlegstructuren van het integraal waterbeleid en contactinformatie vindt u op www.integraalwaterbeleid.be.

Overleg op Vlaams niveau samenvattend	
Vlaamse Regering en minister	Bestuurlijk
Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW)	Ambtelijk
Strategische adviesraden / middenveld	Maatschappelijk

Overleg op bekkenniveau samenvattend	
Bekkenbestuur met algemene bekkenvergadering en bekkenbureau	Bestuurlijk
Bekkensecretariaat	Ambtelijk
Bekkenraad	Maatschappelijk

5 De waterbeleidsnota

Om het waterbeleid op het niveau van het Vlaamse Gewest te coördineren en te organiseren bepaalt het decreet Integraal Waterbeleid dat de Vlaamse Regering via een waterbeleidsnota haar algemene beleidsvisie op het integraal waterbeleid omschrijft. De kaderrichtlijn Water vraagt op haar beurt om een overzicht van de belangrijkste waterbeheerkwesties op te stellen en die voor te leggen aan het publiek. Sinds 2013 worden de waterbeheerkwesties geïntegreerd in de waterbeleidsnota.

Visie en krachtlijnen

De waterbeleidsnota is **de algemene beleidsvisie van de Vlaamse Regering** op het te voeren integraal waterbeleid in Vlaanderen en bevat de specifieke krachtlijnen om deze visie te realiseren. De waterbeleidsnota zet de krijtlijnen uit voor het te voeren integraal waterbeleid en geeft richting aan de opmaak van de waterbeheerplannen (zie volgend hoofdstuk).

Waterbeheerkwesties

De waterbeheerkwesties zijn die zaken die kunnen leiden tot een achteruitgang van het watersysteem, of die de verbetering en het herstel ervan in de weg kunnen staan. Deze kwesties kunnen er met andere woorden voor zorgen dat de doelen van de kaderrichtlijn Water niet gehaald worden. Het overzicht van de belangrijkste waterbeheerkwesties wordt in uitvoering van de kaderrichtlijn Water opgemaakt ter voorbereiding van de eigenlijke stroomgebiedbeheerplannen (zie volgend hoofdstuk) en wordt voor inspraak voorgelegd aan het publiek.

Sinds de wijzigingen aan het decreet Integraal Waterbeleid in 2013 worden de waterbeheerkwesties opgenomen in de waterbeleidsnota.

Tweede waterbeleidsnota (2014 - 2019)

De tweede waterbeleidsnota werd op 20 december 2013 vastgesteld. Deze nota bevat in zes krachtlijnen de visie van de Vlaamse Regering op het integraal waterbeleid voor de periode 2014-2019. De nota beschrijft ook de vijf waterbeheerkwesties. Dit zijn de grote thema's waardoor de Vlaamse wateren het risico lopen de goede toestand niet te zullen halen. Hieronder vindt u een overzicht van de krachtlijnen en de kwesties. U kunt de volledige tekst van de tweede waterbeleidsnota raadplegen op de website www.integraalwaterbeleid.be van de Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid.

De kwaliteit van het watersysteem

WATERBEHEERKWESTIE 1 "Het halen van de goede toestand van het oppervlaktewater vergt extra inspanningen"

Voor slechts zeven Vlaamse oppervlaktewaterlichamen lijkt een goede toestand in 2015 haalbaar. De oorzaken zijn een teveel aan nutriënten, zuurstofbindende stoffen, bepaalde pesticiden en andere milieugevaarlijke stoffen. Ook de vele aanpassingen van waterlopen en het intense gebruik van water in droge periodes belemmeren de goede toestand.

WATERBEHEERKWESTIE 2 "Bijkomende acties moeten worden ingezet om de goede chemische toestand van het grondwater te halen"

Slechts zeven van de 42 grondwaterlichamen zullen in 2015 de goede toestand halen. Van de 42 grondwaterlichamen hebben er 31 een ontoereikende kwalitatieve toestand. De belangrijkste oorzaken van de verontreiniging zijn stikstof, pesticiden, zware metalen en verzilting.

KRACHTLIJN 1 > De kwaliteit van het watersysteem verder beschermen en verbeteren

De eerste krachtlijn staat in het teken van een betere oppervlakte- en grondwaterkwaliteit. Hiervoor worden puntbronnen en diffuse bronnen gecombineerd aangepakt, de waterzuivering verder uitgebouwd en geoptimaliseerd en afvalwater- en hemelwater beter beheerd. Bovendien is er aandacht voor structuurherstel van onze waterlopen en voor de bescherming en het herstel van de waterafhankelijke ecosystemen. In geselecteerde speerpunt- en aandachtsgebieden zal via een gebiedsgerichte werking extra ingezet worden op een betekenisvolle verbetering van de kwaliteit van het watersysteem.

Duurzame watervoorraden en watervoorziening

WATERBEHEERKWESTIE 3 "Het waterverbruik verder in de juiste richting sturen"

Slechts drie procent van het water op aarde is zoet. Daarvan heeft maar 0,33 procent de vorm van oppervlaktewater of ondiep grondwater. De waterbeschikbaarheid in Vlaanderen is beperkt. Dat is het gevolg van de dichte bevolking en het gebrek aan grote rivieren. Hoewel het waterverbruik in Vlaanderen daalt, blijft de druk op de voorraden hoog. Grondwater wordt door zijn goede kwaliteit en lage prijs (te) veel gebruikt met als resultaat dat een derde van de grondwaterlichamen in een ontoereikende kwantitatieve toestand verkeert en op bepaalde plaatsen zelfs met uitputting bedreigd wordt. Bovendien is een aantal winningen illegaal.

KRACHTLIJN 2 > De watervoorraden duurzaam beheren en een duurzame watervoorziening garanderen

Deze tweede krachtlijn focust op een duurzaam en efficiënt beheer van de grondwatervoorraden en wil het rationeel watergebruik en het gebruik van alternatieve waterbronnen stimuleren. Duurzame drinkwatervoorziening wordt gegarandeerd door het opmaken van waterveiligheidsplannen.

Watertekort en de wateroverlast

WATERBEHEERKWESTIE 4 “De schade van wateroverlast en watertekort moet verder geminimaliseerd worden”

Watersystemen zijn niet altijd in balans, dat wordt bewezen door overstromingen en verdroging. Omdat Vlaanderen zo dichtbevolkt is, is de ruimte voor het watersysteem minimaal. De toename van de verharde oppervlaktes en het teveel aan sediment in de waterlopen bemoeilijken het evenwicht. Bovendien verhoogt het veranderende klimaat het risico op overstromingen.

KRACHTLIJN 3 > Watertekort en de wateroverlast in samenhang aanpakken

De derde krachtlijn pakt de wateroverlast en het watertekort in samenhang aan via de strategie ‘vasthouden-bergen-afvoeren’. Het minimaliseren van de schade door wateroverlast is gebaseerd op de uitwerking van een meerlaagse waterveiligheid met maatregelen die gericht zijn op preventie, protectie en paraatheid. De aandacht gaat uit naar het vrijwaren van ruimte voor water, het minimaliseren van schade door wateroverlasten watertekorten en de aanpak van de sediment- en waterbodestoestand.

Financiering voor het waterbeheer

WATERBEHEERKWESTIE 5 “We staan voor grote uitdagingen met beperkte middelen”

De Vlaamse inspanningen vragen de inzet van veel financiële middelen. Dat vereist een voortdurende afweging van kosten en baten voor maatschappij en natuur en de meest efficiënte maatregelen. Dat de vervuiler meebetaalt, is hierbij het motto. Alle gebruikersgroepen moeten een redelijke bijdrage betalen voor watervoorziening, -afvoer en -zuivering.

KRACHTLIJN 4 > De visie op de financiering van het waterbeheer verder ontwikkelen

De vierde krachtlijn gaat in op de financiële aspecten van het waterbeheer met een financieringsplan op lange termijn. Die gaat van een redelijke bijdrage aan de kostenterugwinning van waterdiensten, over een investeringstraject voor de publieke inzameling en zuivering van afvalwater, tot het meebetalen door de vervuiler.

Multifunctioneel watergebruik

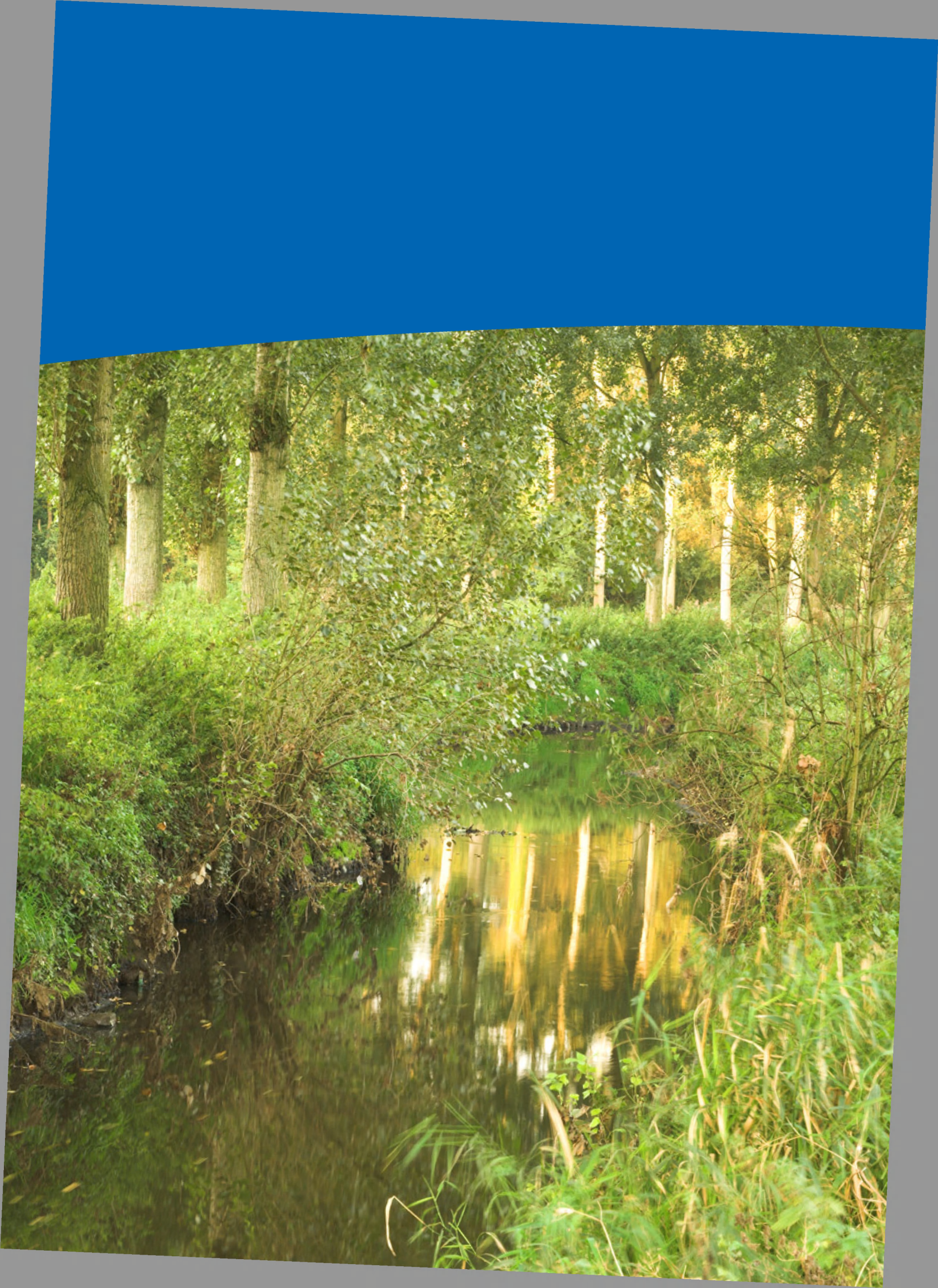
KRACHTLIJN 5 > Het multifunctioneel gebruik van water verder stimuleren

De vijfde krachtlijn staat in het teken van het gebruik van water in alle functies die het vervult. Water is een onmisbare hulpbron voor de industrie en de landbouw en als grondstof voor de drinkwatervoorziening. Het is een duurzame transportdrager en heeft een belangrijke cultuurhistorische, landschappelijke en recreatieve waarde. Ook voor natuur is water van grote betekenis. Aandacht voor deze multifunctionaliteit, waarbij de economische, sociale en ecologische functies van water integraal worden afgewogen, is dan ook een belangrijk element van het integraal waterbeleid. De finale toetssteen is de draagkracht van het watersysteem.

Een sterk en afgestemd integraal waterbeleid

KRACHTLIJN 6 > Samen werken aan een sterk en afgestemd integraal waterbeleid

De zesde krachtlijn ten slotte beklemtoont het belang van afstemming en samenwerking met de buurlanden en -gewesten, binnen Vlaanderen en op het niveau van de bekkens. Een doordacht communicatiebeleid stimuleert de samenwerking tussen de betrokken actoren, en de doelgroepen worden aangemoedigd om doelgerichte maatregelen te nemen via een sensibiliseringsbeleid en gerichte financiële stimuli. Ook wordt ingezet op een meer effectieve en efficiënte handhaving.

6

Stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas, instrument voor gericht beheer

In uitvoering van de kaderrichtlijn Water stelt Vlaanderen stroomgebiedbeheerplannen op voor de Vlaamse delen van de stroomgebiedsdistricten. Deze plannen bevatten de acties en maatregelen die worden genomen om de goede toestand van het oppervlaktewater en grondwater te bereiken. De eerste stroomgebiedbeheerplannen dateren van 2010 en hebben een looptijd van zes jaar. Tegen eind 2015 wordt de tweede generatie stroomgebiedbeheerplannen voorbereid die ook uitvoering geven aan de Overstromingsrichtlijn. De overstromingsrisicobeheerplannen worden in deze tweede generatie stroomgebiedbeheerplannen geïntegreerd en bevatten dus ook de maatregelen die Vlaanderen zal nemen om de overstromingsrisico's beter te beheren.

De goede toestand

Het stroomgebiedbeheerplan is het instrument om de goede toestand van alle grond- en oppervlaktewaterlichamen in Europa te bereiken. Die goede toestand heeft voor oppervlaktewater zowel een ecologische als een chemische component. Voor grondwater bestaat de goede toestand uit een goede kwantitatieve en een goede chemische toestand.

Uitgangspunt voor de goede toestand is de onverstoorde toestand: de toestand waarin de waterloop of het grondwater zich zou bevinden zonder menselijke invloed. De mate waarin de huidige toestand van deze onverstoorde toestand afwijkt, bepaalt de actuele toestand van een waterlichaam. Die kan variëren van zeer goed over goed, matig, ontoereikend of slecht. Voor de kaderrichtlijn Water is "goed" de norm.

Omdat een absolute referentietoestand niet bestaat, is deze goede toestand niet overal gelijk. Het biologisch leven heeft andere ontwikkelingskansen in meer natuurlijke wateren dan in sterk veranderde of kunstmatig aangelegde wateren. In bepaalde gebieden wordt de lat dus iets lager gelegd, in andere iets hoger. Wat de goede toestand precies inhoudt, wordt beschreven in milieudoelstellingen voor oppervlaktewater, grondwater en beschermde gebieden. Vlaanderen legde deze milieudoelstellingen voor oppervlakte- en grondwater vast als milieukwaliteitsnormen en milieukwantiteitsdoelstellingen in Vlaamse Regering van 21 mei 2010.

Wat vraagt Europa?

De kern van een stroomgebiedbeheerplan is het overzicht van de **milieudoelstellingen** voor alle wateren in het stroomgebied (Wat willen we waar bereiken?) en de **acties en maatregelen** die we nemen om die doelstellingen en dus de goede toestand te bereiken (Hoe willen we dit bereiken?).

Daarnaast bevat een stroomgebiedbeheerplan:

- een **algemene beschrijving** van het stroomgebied en de indeling ervan in waterlichamen;
- een **druk- en impactanalyse**: een analyse van de effecten van menselijke activiteit (huishoudens, bedrijven, landbouw, transport, toerisme en recreatie) op het grond- en oppervlaktewater, en van de belangrijkste bedreigingen zoals de gevolgen van klimaatverandering;
- een **economische analyse** van de drink- en afvalwaterdiensten. Deze analyse ontleedt welk deel van de kosten van de waterdienst betaald wordt door de gebruiker en welk deel door de overheid. Het waterprijnsbeleid waarbij de gebruiker een redelijke bijdrage levert aan de kosten van een waterdienst, is gebaseerd op deze analyse.

Stroomgebiedbeheerplannen worden om de zes jaar getoetst en indien nodig herzien. Bij voorkeur tegen eind 2015 moet de goede toestand overal bereikt worden. Onder welomschreven omstandigheden kan hiervan afgeweken worden en kunnen langere termijnen (uitstel tot 2021 of 2027) en/of lagere doelstellingen vooropgesteld worden. Zo zijn technische onhaalbaarheid, natuurlijke omstandigheden (bv. de zeer trage herstelritmes van grondwater) en onevenredig hoge kosten geldige redenen om af te wijken van de milieudoelstellingen. Het gebruik

van afwijkingen moet wel grondig gemotiveerd worden in het stroomgebiedbeheerplan.

De Europese lidstaten maken bij voorkeur één internationaal stroomgebiedbeheerplan op voor het internationale stroomgebieddistrict. Lukt dit niet, dan moeten ze in elk geval een stroomgebiedbeheerplan opstellen voor dat deel van het internationale stroomgebieddistrict dat op het eigen grondgebied ligt. De **kaderrichtlijn Water** beschrijft de informatie die in een stroomgebied-

Stroomgebiedbeheerplannen: eerste generatie in uitvoering, tweede generatie in voorbereiding

De Vlaamse Regering stelde in oktober 2010 de eerste stroomgebiedbeheerplannen voor Schelde en Maas vast samen met het bijbehorende maatregelenprogramma voor Vlaanderen voor de periode 2010-2015. Deze plannen bevatten bijkomende maatregelen om de toestand van het grondwater en het oppervlaktewater te verbeteren zoals de aanleg van bufferstroken, de sanering van waterbodems, het herstel van de oorspronkelijke structuur van waterlopen, de opheffing van vismigratieknelpunten, de aanleg van overstromingsgebieden of de optimalisering van de afvalwatersanering. Omwille van de hoge kostprijs wordt een aantal maatregelen niet onmiddellijk in heel Vlaanderen uitgevoerd maar gefaseerd en op specifieke plaatsen: de speerpuntgebieden.

De eerste generatie stroomgebiedbeheerplannen bouwde verder op de twee jaar eerder vastgestelde bekkenbeheerplannen. In deze plannen werden doelstellingen, acties en aanbevelingen per bekken geformuleerd vanuit een weloverwogen, integrale visie op het waterbeheer in het bekken. Via jaarlijkse bekkenvoortgangsrapporten wordt de voortgang van de acties uit de bekkenbeheerplannen opgevolgd. Tegen eind 2015 wordt de tweede generatie waterbeheerplannen voorbereid, opnieuw voor een periode van zes jaar. In deze tweede generatie worden de bekkenbeheerplannen als bekkenspecifieke delen in de stroomgebiedbeheerplannen geïntegreerd.

De plannen worden voorbereid binnen de CIW en de bekkenoverlegstructuren en in de tweede helft van 2014 voor opmerkingen en advies voorgelegd aan het publiek en het middenveld. Na afloop van het openbaar onderzoek worden de ontwerpen van de plannen waar nodig aangepast op basis van de ontvangen opmerkingen en adviezen en vervolgens aan de Vlaamse Regering voorgelegd voor definitieve vaststelling. De eerste generatie stroomgebiedbeheerplannen en bekkenbeheerplannen kunt u raadplegen op www.integraalwaterbeleid.be. De ontwerpen van de tweede generatie stroomgebiedbeheerplannen kunt u tijdens het openbaar onderzoek van 9 juli 2014 tot 8 januari 2015 raadplegen op de website www.volvanwater.be. U vindt er ook informatie over de inspraakmogelijkheden.

beheerplan moet worden opgenomen en bepaalt het proces voor de voorbereiding ervan. Hierbij gaat veel aandacht naar inspraak en publieke participatie.

De **Overstromingsrichtlijn** vraagt de lidstaten om maatregelen te nemen tegen de negatieve impact die overstromingen kunnen hebben op de veiligheid van de mens, het milieu, het cultureel erfgoed en de economische bedrijvigheid. Bij het nemen van maatregelen om de veiligheid te verhogen, moeten de lidstaten rekening houden met de klimaatverandering. De Overstromingsrichtlijn vraagt om zowel in te zetten op beschermende en preventieve maatregelen als op paraatheid.

De te behalen doelstellingen voor het beheer van overstromingsrisico's en de daarvoor te nemen maatregelen worden vastgelegd in overstromingsrisicobeheerplannen die voor het eerst opgesteld worden tegen eind 2015 en vervolgens om de zes jaar ontwerpen van de plannen. De Overstromingsrichtlijn streeft een coördinatie en integratie met de kaderrichtlijn Water na.

De Vlaamse aanpak

Integratie overstromingsrisicobeheerplannen in stroomgebiedbeheerplannen

Vlaanderen koos er bij de omzetting van de Overstromingsrichtlijn in het decreet Integraal Waterbeleid voor om de overstromingsrisicobeheerplannen te integreren in de stroomgebiedbeheerplannen. Op die manier geeft ze maximale invulling aan de vraag van de Overstromingsrichtlijn om te coördineren en indien mogelijk te integreren met de kaderrichtlijn Water. Deze aanpak biedt de meeste garantie op een volwaardig integraal beleid. Bovendien kent ze tal van administratieve voordelen. Zo worden de verschillende stappen die leiden tot een overstromingsrisicobeheerplan nu gecombineerd met de verschillende fasen van het stroomgebiedbeheerplan. De publieke consultatie en het inwinnen van adviezen gebeuren nu in één beweging.

Stroomgebiedbeheerplannen bevatten bekken specifieke en grondwatersysteem-specifieke delen

Vlaanderen stelt ook deelplannen op per bekken en per grondwatersysteem. Vanuit een visie die specifiek is voor het bekken of grondwatersysteem worden de maatregelen

Waterveiligheid met een plus

De klimaatverandering verhoogt het risico op extreme overstromingen. Europa drong dan ook aan op een nieuwe overstromingsaanpak. Die vraag vertaalt zich in een meerlaagse veiligheidsvisie die draait rond drie P's: preventie, protectie en paraatheid.

Via **preventie** wil de overheid 'ruimte voor water' creëren of behouden. Dat doet men door open ruimte te vrijwaren en te vergroten en de verharding tegen te gaan. Dankzij de inzet van verschillende uitvoeringsgerichte en flankerende instrumenten op maat van het gebied zoals ruimtelijke uitvoeringsplannen, planologische ruil, herverkaveling, planschadevergoeding, erfdiensbaarheden kan ontwikkeling in overstromingsgevoelige gebieden vermeden worden. Preventie betekent verder ook dat gebouwen weerbaar worden gemaakt tegen overstromingen. De schade bij overstromingen blijft inderdaad beperkter indien men bv. waterdichte schotten gebruikt voor ramen en deuren, in de tuin een berm aanlegt langs de overstromingsgevoelige zijde(n) of overstroombare kruipkelders bouwt.

Onder **protectie** verstaan we niet alleen de gekende klassieke beschermingsmaatregelen zoals dijken, wachtbekken en gecontroleerde overstromingsgebieden. Protectie omvat ook kleinschaligere maatregelen waardoor bodem en oppervlaktewater het overtollige hemelwater beter vasthouden zodat het minder snel wordt afgevoerd. Een voorbeeld hiervan is de (her)aanleg van greppels, beken en grachten. Blijken deze maatregelen onvoldoende, dan wordt ingezet op extra buffering zoals het creëren van bijkomende bergingsmogelijkheden in gecontroleerde overstromingsgebieden of het realiseren van aanvullende infrastructuur zoals pompstations.

De derde laag gaat over **paraatheid**. Hulpdiensten, waterbeheerders en burgers moeten bij een nakende overstroming tijdig worden verwittigd zodat ze zich kunnen voorbereiden en beschermen. Met dit doel voor ogen werd begin 2014 de portaal-site www.waterinfo.be gelanceerd. Hier vinden de bezoekers alle actuele informatie over waterstanden, overstromingsrisico's, getijden, neerslag en droogte. De website bundelt de watertoetskaart, de overstromingsgevaarkaarten en overstromingsrisicokaarten en biedt extra opties voor hulpdiensten en professionele gebruikers om hun gebied nog beter te kunnen bewaken.

op stroomgebiedniveau vertaald naar gebiedsgerichte acties op bekkenniveau of per grondwatersysteem. Hiermee wordt een gebiedsgerichte aanpak van het oppervlaktewater en grondwater gegarandeerd.

In de elf **bekkenspecifieke delen** wordt gefocust op het oppervlaktewater in het bekken, met onder meer een beschrijving van de algemene kenmerken van het bekken, de belangrijkste economische sectoren in het bekken en hun invloed op het watersysteem. Ook de milieudoelstellingen voor de waterlichamen in het bekken en de huidige toestand van die waterlichamen worden beschreven. De acties uit een bekkenspecifiek deel kunnen op het volledige bekken slaan of op een bepaald gebied of waterloop binnen het bekken.

Waar de eerste generatie waterbeheerplannen op bekken- en stroomgebiedniveau via een getrapte cyclus tot stand kwam, worden de bekkenbeheerplannen sinds de decreetswijziging in 2013 gelijktijdig met de stroomgebiedbeheerplannen opgemaakt en worden ze als bekkenspecifieke delen toegevoegd aan de stroomgebiedbeheerplannen.

In de zes grondwatersysteemspecifieke delen wordt dieper ingegaan op de grondwaterkwantiteit en op de chemische kwaliteit van de grondwaterlichamen binnen het grondwatersysteem. Ook de manier waarop de toestand evolueert, de trend, wordt bekeken. De acties om een goede grondwatertoestand te bekomen of te behouden slaan ofwel op het volledige grondwatersysteem, ofwel op een specifiek grondwaterlichaam (of delen ervan).

Gebiedsdekkende uitvoeringsplannen en zoneringsplannen opgenomen in stroomgebiedbeheerplannen

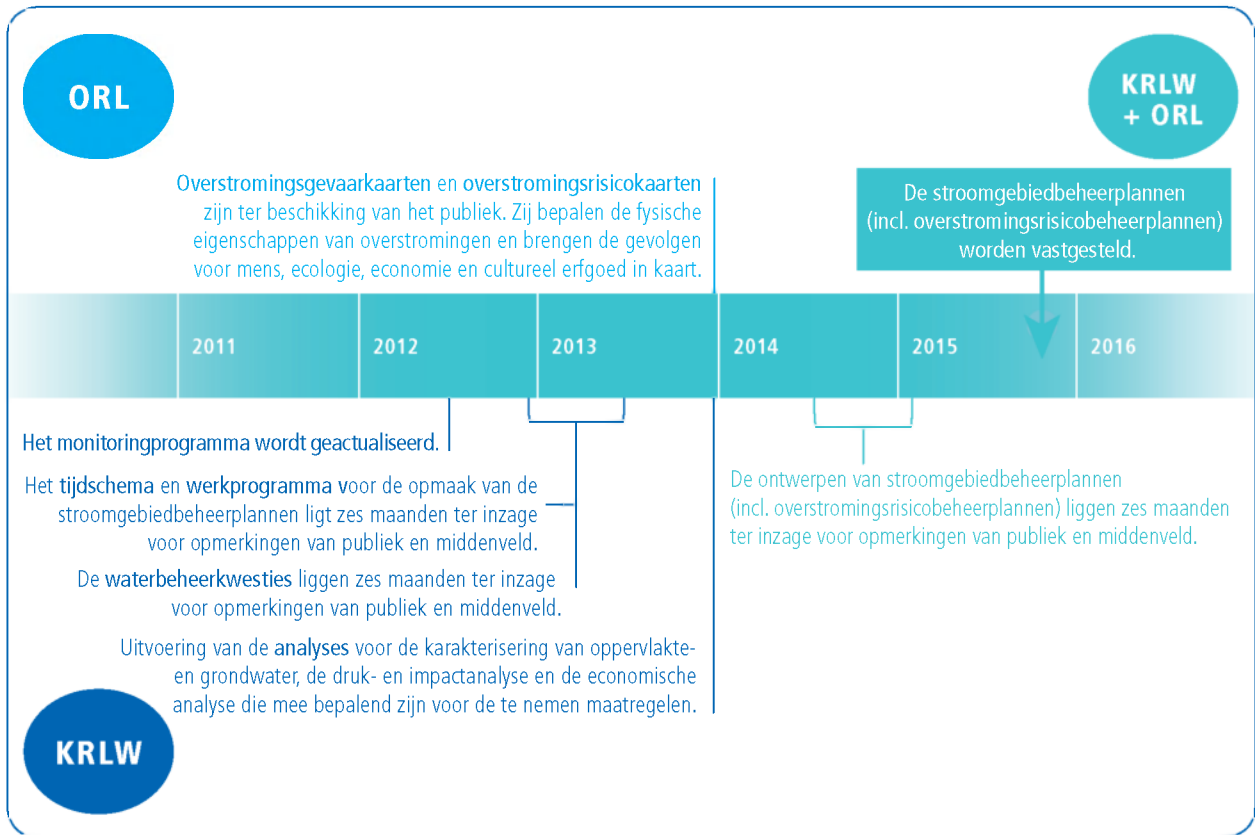
Ook gebiedsdekkende uitvoeringsplannen en zoneringsplannen worden aan de stroomgebiedbeheerplannen toegevoegd. Deze plannen worden per gemeente opgemaakt en bepalen hoe en wanneer het afvalwater van elk huis gezuiverd wordt. Zoneringsplannen tonen waar collectieve sanering aangelegd wordt en waar individueel moet gezuiverd worden. Een gebiedsdekkend uitvoeringsplan regelt de uitvoering en de timing van de gemeentelijke en bovengemeentelijke saneringsprojecten en stemt de projecten op elkaar af. De eerste zoneringsplannen dateren van 2008 – 2009. In de tweede generatie stroom-

gebiedbeheerplannen worden ze voor de eerste keer herzien. De gebiedsdekkende uitvoeringsplannen worden voor de eerste keer opgesteld.

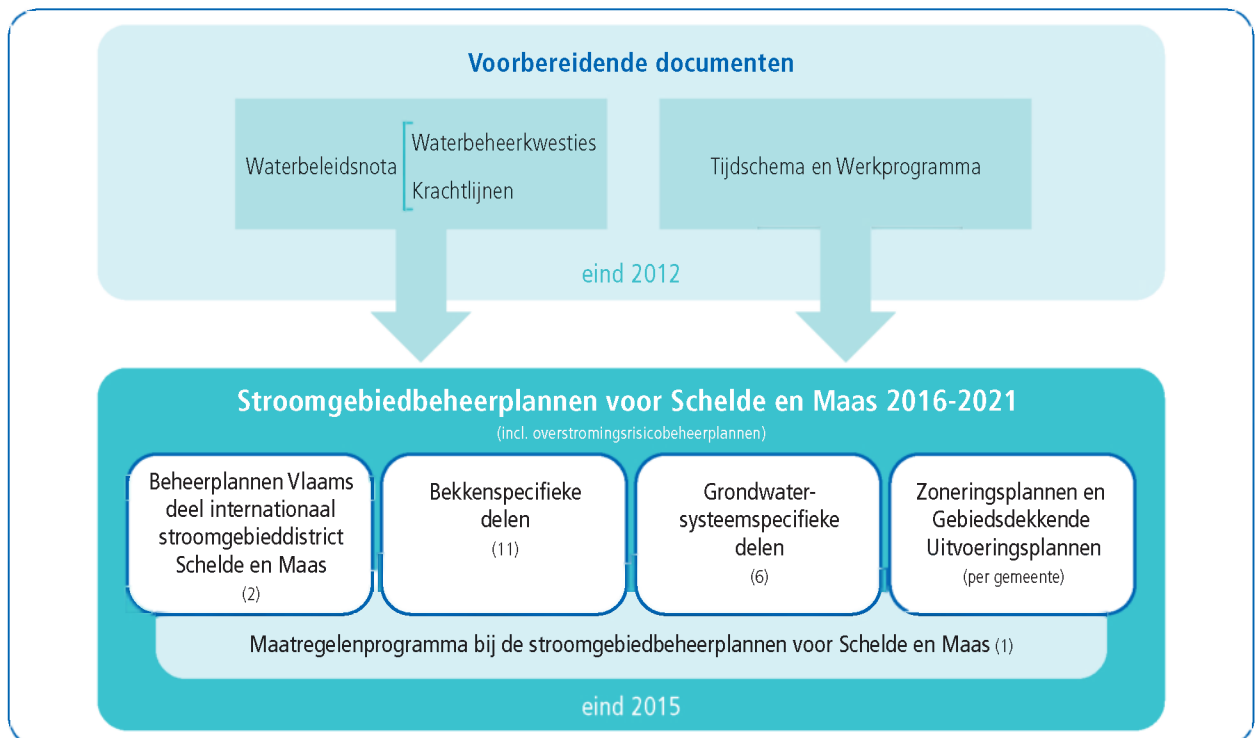
Wateruitvoeringsprogramma's volgen op en sturen bij

De uitvoering van de tweede generatie stroomgebiedbeheerplannen wordt opgevolgd via een jaarlijks wateruitvoeringsprogramma dat ook elf bekkenspecifieke delen bevat, ter vervanging van de bekkenvoortgangsrapporten. Het document biedt een stand van zaken van de uitvoering van de acties en maatregelen en een uitvoeringsplan voor het komende jaar. Een wateruitvoeringsprogramma laat toe om - indien nodig - acties bij te sturen, af te schaffen of nieuwe acties toe te voegen. Op die manier kan men vlug en flexibel inspelen op onvoorziene of wijzigende omstandigheden. Uiteraard moeten deze aanpassingen passen binnen de visie en de maatregelen van de stroomgebiedbeheerplannen. Via het wateruitvoeringsprogramma kunnen ook oeverzones en overstromingsgebieden afgebakend worden (zie verder).

Mijlpalen in het planningsproces van de tweede generatie stroomgebiedbeheerplannen in Vlaanderen

Plandelen van de tweede generatie stroomgebiedbeheerplannen in Vlaanderen

7 Instrumenten van het integraal waterbeleid

Het integraal waterbeleid heeft specifieke instrumenten ter beschikking om haar doelstellingen te bereiken. De watertoets zorgt ervoor dat nieuw menselijk ingrijpen in het milieu geen of zo weinig mogelijk schade berokkent aan het watersysteem. Gebruiksbeperkingen in oeverzones zorgen voor een betere waterkwaliteit en levensomstandigheden voor planten en dieren. Dankzij de mogelijkheid om overstromingsgebieden af te bakenen krijgt water opnieuw ruimte en beperken we wateroverlast. De informatieplicht om bij de verkoop of verhuur van een onroerend goed de kandidaat-kopers en -huurders te informeren dat het goed in overstromingsgevoelig gebied ligt, helpt mee om de schade ten gevolge van overstromingen te verminderen. Ten slotte maakt een aantal financiële instrumenten zoals onteigening ten algemene nutte, recht van voorkoop, aankoopplicht en vergoedingsplicht het mogelijk dat overheden de gronden die ze nodig hebben in het kader van de waterbeheersing kunnen inschakelen.

De watertoets: water van meet af aan meenemen

De watertoets beoordeelt of nieuwe menselijke activiteiten schade aan het watersysteem kunnen veroorzaken. Overheden passen de watertoets toe bij het afleveren van een vergunning of bij het goedkeuren van een plan of programma.

Via de watertoets kunnen de effecten van vergunningen, plannen en programma's op het watersysteem beoordeeld worden. Het kan gaan om effecten op het oppervlaktewater of het grondwater zoals overstromingen, verontreiniging of verdroging. Maar het kan ook gaan om mogelijke schade aan de natuur in en rond het water. Bij een betekenisvolle nadelige impact spreken we van een schadelijk effect. In het andere geval is de watertoets positief.

De watertoets is verplicht bij een groot aantal vergunningen, plannen en attesten waaronder stedenbouwkundige vergunningen, verkavelingsvergunningen, sommige milieuvergunningen, ruimtelijke uitvoeringsplannen, ... Het volledige overzicht vindt u op www.watertoets.be.

Het resultaat van de watertoets wordt als waterparagraaf opgenomen in de beslissing over het plan of de vergunning.

De watertoets zorgt ervoor dat:

- woningen in overstromingsgevoelige gebieden beter uitgerust worden tegen wateroverlast;
- er geen huizen meer gebouwd worden in gebieden waar het overstromingsrisico hoog is;
- een uitbreiding van een industriegebied niet voor bijkomende wateroverlast zorgt;
- een nieuwe grondwaterwinning geen verdere uitputting van al overmatig geëxploiteerde grondwaterlagen veroorzaakt.

Als het niet mogelijk blijkt om de schadelijke effecten geheel of gedeeltelijk te vermijden, dan zorgt de watertoets ervoor dat maatregelen genomen worden om deze schadelijke effecten te compenseren.

De watertoets: een stapsgewijze beoordeling

Bij het uitvoeren van de watertoets wordt eerst nagegaan of de activiteit een schadelijk effect kan veroorzaken. Is er geen schadelijk effect te verwachten, dan kan de overheid haar beoordeling beperken tot die vaststelling. Is een schadelijk effect wel mogelijk, dan volgt een beoordeling in drie stappen:

1. Kan de voorgenomen activiteit een schadelijk effect veroorzaken, dan zal de overheid voorwaarden opleggen om het **schadelijke effect te vermijden** of zo beperkt mogelijk te houden. Die voorwaarden hebben betrekking op de gebruikte materialen, de wijze van bouwen of exploiteren en de omvang van de activiteit. Zo kan de goedkeuring van een stedenbouwkundige vergunning voor de aanleg van een

Signaalgebieden: Ruimte voor water via preventieve en anticiperende aanpak

Water heeft nood aan ruimte. En ruimte is schaars in Vlaanderen. Wanneer we van bij de start van ruimtelijke ontwikkelingen rekening houden met die ruimtevrage, is het vaak eenvoudiger om ruimte voor water op een kwalitatieve en multifunctionele manier in een project te integreren. De preventieve en anticiperende aanpak van toekomstige ontwikkelingen in signaalgebieden zorgt ervoor dat het huidige waterbergend vermogen minstens behouden blijft.

Signaalgebieden zijn interessant voor het watersysteem, omdat ze kunnen overstromen of op korte termijn veel water kunnen slikken, maar werden (meestal in de jaren '70 bij de opmaak van de gewestplannen) bestemd als woongebied, industriegebied, woonuitbreidingsgebied, ... Hun harde bestemming werd echter tot op vandaag niet gerealiseerd. Door te anticiperen op toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen willen we het waterbergend vermogen van deze gebieden vrijwaren.

Door middel van een gebiedsgerichte analyse op maat wordt nagegaan of de bestemming van een bepaald signaalgebied compatibel is met de nood aan waterbergend vermogen. De overstromingsgevaarkaarten spelen hierbij een belangrijke rol.

Blijkt de realisatie van de bestemming van het gebied compatibel met het waterbergend vermogen, dan kan de ontwikkeling van het gebied gebeuren met toepassing van de watertoets. Als blijkt dat de realisatie van de bestemming schade kan veroorzaken aan het watersysteem en er een beperkte kans op overstroming bestaat, dan worden bijkomende voorwaarden opgelegd zoals bijvoorbeeld adaptief bouwen. Als blijkt dat de realisatie van de bestemming betekenisvolle schade kan veroorzaken aan het watersysteem en de kans op overstroming groot is, dan kan het gebied best een andere bestemming krijgen. Een herbestemming wordt mogelijk dankzij de inzet van verschillende uitvoeringsgerichte en flankerende instrumenten op maat van het gebied zoals ruimtelijke uitvoeringsplannen, planologische ruil, herverkaveling, planschadevergoeding, erfdiensbaarheden, ...

In afwachting van de analyse van een signaalgebied of van de eventuele herbestemming kan de ontwikkeling van de huidige bestemming opgeschort worden via een bewarend beleid. Zo wordt de mogelijkheid tot bijkomende voorwaarden of eventuele herbestemming niet gehypothekeerd.

Daarnaast is het ook belangrijk dat gebieden die momenteel een zachte bestemming hebben en effectief overstromingsgevoelig zijn niet zomaar herbestemd worden naar een harde bestemming. Meer informatie over de signaalgebieden vindt u op www.signaalgebieden.be

parking gekoppeld worden aan de voorwaarde om de parking niet te verhard en/of de voorwaarde om die aan te leggen in waterdoorlatende materialen zodat infiltratie van hemelwater naar het grondwater mogelijk blijft.

2. Is het voorkomen of beperken van die schadelijke effecten niet of slechts gedeeltelijk mogelijk, dan zal de overheid voorwaarden opleggen voor het **herstel van de schadelijke effecten** op de plaats waar ze zich voordoen. Enkel bij vermindering van infiltratie van hemelwater of vermindering van ruimte voor het watersysteem, is compensatie in de directe omgeving mogelijk. In het voorbeeld van de parking zou de nieuwe verharde oppervlakte kunnen afwateren naar een naastliggend gebied. De verharding kan ook gecompenseerd worden door in de directe omgeving verharding weg te nemen, een (ondergrondse) infiltratievoorziening aan te leggen en/of een natuurlijke vijver aan te leggen.
3. Wanneer de voorgaande stappen niet volstaan, zal de overheid de **vergunning of de goedkeuring** van het plan of programma **weigeren**.

De overheid houdt bij haar beslissing rekening met de waterbeheerplannen en met de doelstellingen en beginselen van het integraal waterbeleid.

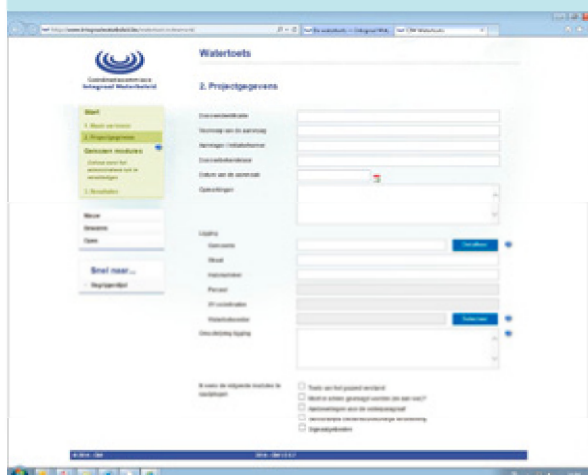
Het wateradvies

In bepaalde gevallen moet de vergunningverlener verplicht advies vragen aan de waterbeheerder(s). Dat is het geval wanneer het project in overstromingsgevoelig gebied ligt, binnen de bedding of op een bepaalde afstand (5 meter voor grachten en kleine rivieren, 50 meter voor de grotere rivieren en kanalen) van een waterloop of afgebakende oeverzone, als de verharde oppervlakte betekenisvol toeneemt, bij constructies van meer dan vijftig meter lang of meer dan vijf meter diep, ...

In hun wateradvies kunnen de waterbeheerders aanbevelen om de geplande initiatieven bij te sturen met het doel de verwachte schade te vermijden, beperken, herstellen of compenseren. Als er geen specifieke termijn is vastgelegd, bedraagt de adviesperiode voor de watertoets dertig dagen.

Meer info

Om vergunningsaanvragen stap voor stap aan de watertoets te onderwerpen, kan de vergunningverlener gebruikmaken van een handige webtoepassing. Ook initiatiefnemers kunnen met deze toepassing nagaan met welke zaken in hun project ze het best rekening houden om de watertoets te doorstaan. Adviesverleners vinden er voorbeeldparagrafen voor hun wateradvies. De webtoepassing vindt u terug op www.watertoets.be.

De waterparagraaf

De waterparagraaf bevat de conclusies van de watertoets en wordt in de beslissing over een vergunning, plan of programma opgenomen. Uitgaande van het vastgestelde effect op het watersysteem bepaalt de vergunningverlener hoe de nadelige effecten moeten worden vermeden, beperkt, hersteld of gecompenseerd.

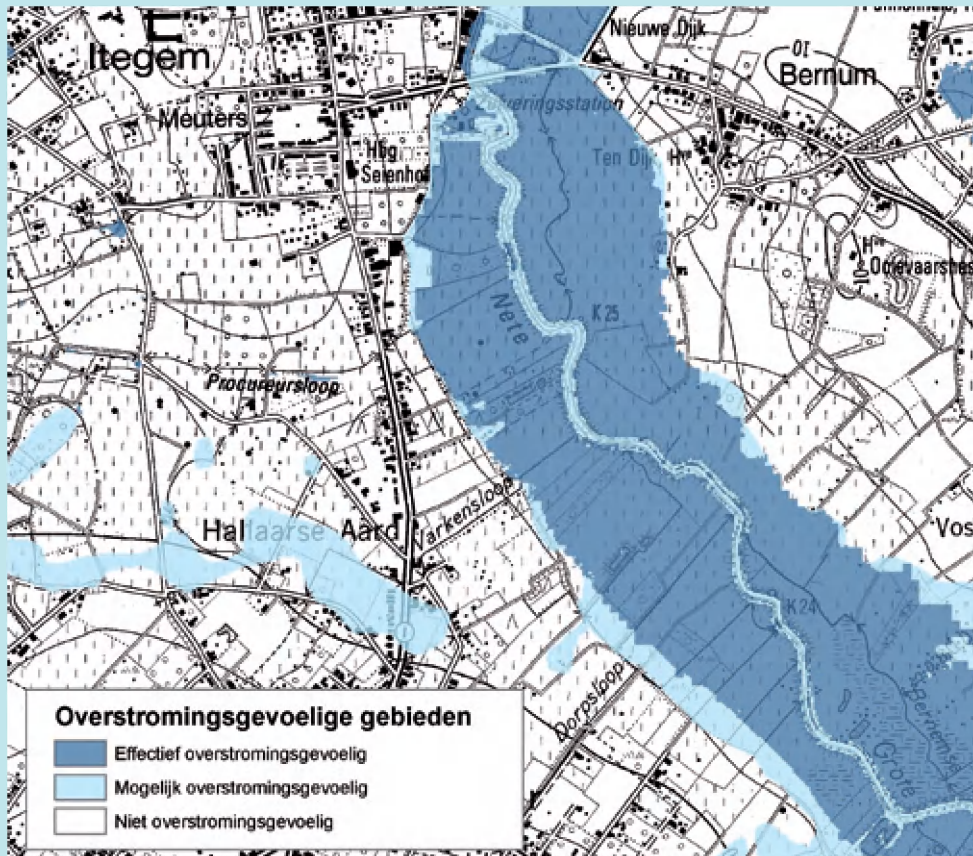
De watertoetskaart

Alle overstromingsgevoelige gebieden zijn vastgelegd in één kaart. Bij het toepassen van de watertoets wordt deze kaart altijd geraadpleegd. Als de geplande activiteit in overstromingsgevoelig gebied ligt, moet de vergunningverlener immers altijd advies inwinnen bij de waterbeheerder.

Overstromingsgevoelige informatie in kaart gebracht

De kaart van de overstromingsgevoelige gebieden toont waar in Vlaanderen overstromingen mogelijk zijn. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen effectief overstromingsgevoelige gebieden en mogelijk overstromingsgevoelige gebieden.

- In **effectief overstromingsgevoelige gebieden** (donkerblauw) werd in het verleden al wateroverlast vastgesteld of blijkt uit modellen dat bij overstromingen die zich statistisch gezien één keer per honderd jaar of vaker voordoen, wateroverlast kan optreden.
- **Mogelijk overstromingsgevoelige gebieden** (lichtblauw) overstroomden alleen bij extreme weersomstandigheden of als de waterkeringen falen (bijvoorbeeld dijkbreuken).

De kaart raadplegen?

Wie wil weten of een perceel in overstromingsgevoelig gebied ligt, kan de kaart terugvinden via het geoloket op www.watertoets.be. De watertoetskaart wordt regelmatig geactualiseerd. Toch blijft het een momentopname. Soms zijn percelen niet aangeduid als overstromingsgevoelig gebied terwijl ze toch bekend staan als gevoelig voor wateroverlast. Ook het omgekeerde kan het geval zijn. De waterloopbeheerder kan meer informatie bezorgen over het overstromingsrisico op basis van de meest recente informatie (modellen, klimaatprojecties e.d.). Wie de bevoegde waterbeheerder is, kan worden nagevraagd bij de gemeente of geraadpleegd op het geoloket. **Let op!** Op het geoloket wordt ook de laag van de risicozones voor overstromingen getoond (donkerste blauw). Deze mogen niet verward worden met overstromingsgevoelige gebieden. Ze liggen doorgaans wel in effectief overstromingsgevoelig gebied, maar ze werden afgebakend in het kader van de natuurrampenverzekering en hebben geen betekenis in het kader van de watertoets.

Informatieplicht overstromingsgevoelig vastgoed

De informatieplicht is het meest recente instrument van het integraal waterbeleid. Bij de overstromingen van november 2010 bleken velen er niet van op de hoogte dat hun woning of perceel in een overstromings-

gevoelig gebied lag. Daarom werd de informatieplicht ingevoerd bij de decreetswijziging in 2013. Wie een onroerend goed te koop of te huur aanbiedt in het Vlaamse Gewest, is verplicht om kandidaat-kopers en -huurders te informeren over de ligging van het onroerend goed in mogelijk effectief overstromingsgevoelig gebied, in een afgebakend overstromingsgebied (zie verder) of in een afgebakende oeverzone (zie verder). Die verplichting is er niet enkel voor woningen en bouwgronden, maar ook voor weilanden, bossen, natuurgebieden, ...

De informatieplicht zorgt ervoor dat wie een grond of huis koopt of huurt voor meer dan negen jaar beter geïnformeerd is en dus beter beschermd. In overstromingsgevoelige gebieden gelden immers vaak specifieke bouwverplichtingen of bouwbeperkingen omdat er een hoger risico op wateroverlast is of omdat de bodem watergevoelig is. Er mag dan bijvoorbeeld geen ondergrondse garage gebouwd worden of de vloeren moeten op een overstromingsvrije hoogte aangelegd worden. Als er geen aanvaardbare oplossing bestaat, kan een bouw aanvraag geweigerd worden.

Verplicht in publiciteit vastgoed en vastgoedakte

Zowel vastgoedmakelaars, notarissen als eigenaars die een woning verkopen of verhuren voor langere termijn zijn verplicht om de kandidaat-kopers en -huurders op de hoogte te brengen van de ligging van het vastgoed in overstromingsgevoelig gebied, in een afgebakende oeverzone of in een afgebakend overstromingsgebied. De informatieplicht geldt voor iedereen die voor eigen rekening of als tussenpersoon een onroerend goed verkoopt of verhuurt voor meer dan negen jaar, een onroerend goed inbrengt bij een vennootschap, of een vruchtgebruik, erfpacht of opstalrecht overdraagt.

De informatie moet niet alleen in de onderhandse en authentieke akte vermeld worden, maar ook in de publiciteit voor de verkoop of verhuur zoals advertenties in kranten, advertenties op websites, affiches van een openbare verkoop, bekendmakingen in de etalages van makelaars, ...

Afhankelijk van het type publiciteit moet de term voluit geschreven worden, volstaat het symbool voor overstromingsgevoelig gebied of moeten beide vermeld worden.

Meer info

Wilt u meer weten over de informatieplicht? Surf dan naar www.integraalwaterbeleid.be. In de rubriek Beleidsinstrumenten/Informatieplicht leest u hoe de informatieplicht tot stand kwam, welke betekenis de gebieden op de kaart precies hebben, hoe u als verkoper of verhuurder de info moet melden en nog veel meer.

U kunt er ook nagaan of een onroerend goed in overstromingsgevoelig gebied ligt, in een afgebakende oeverzone of in een afgebakend overstromingsgebied.

Bijkomende info over de overstromingsgevoeligheid van een bepaald perceel kunt u opvragen via de bevoegde waterbeheerder. U vindt zijn contactgegevens via www.watertoets.be.

Opgepast! Niet voor alle percelen in overstromingsgevoelig gebied gelden specifieke bouwverplichtingen of -beperkingen. Bepaalde percelen kunnen volgens de kaart in mogelijk overstromingsgevoelig gebied liggen, maar om de overstromingsgevoeligheid op perceelsniveau na te gaan, voert de waterbeheerder een verdergaande analyse uit. Is op een perceel de informatieplicht van toepassing dan wordt het best altijd bijkomende informatie opgevraagd bij de betrokken waterbeheerder. Raadpleeg in dit verband de kadertekst over de watertoetskaart.

Oeverzones

Oeverzones hebben een belangrijke rol in het waterbeleid. Als volwaardig onderdeel van het watersysteem vormen de oevers van een waterloop een leefomgeving voor planten en dieren in en om het water. Via zijn oevers kan het water ook beschermd worden tegen verontreiniging. Oevers behouden of verbeteren de waterkwaliteit en helpen op die manier de goede toestand uit de kaderrichtlijn Water te bereiken. Eén van de instrumenten van het integraal waterbeleid is dan ook het afbakenen van bredere oeverzones en de gebruiksbeperingen in oeverzones.

Oeverzones: waar water en land elkaar raken

Oeverzones zijn plaatsen waar water en land elkaar raken. Via hun verschillende functies dragen ze bij tot een evenwichtig watersysteem.

- Oeverzones vormen een belangrijke buffer tussen land en water en voorkomen dat sediment, pesticiden en meststoffen in het water terechtkomen.

- Oeverzones kunnen een positief effect hebben op de stroomsnelheid en turbulentie van het water, met minder erosie als gevolg.
- Oeverzones dragen bij tot de natuurlijke dynamiek van de waterloop en geven het water meer ruimte om te stromen en te overstromen.
- Oeverzones vervullen een rol in het natuurbehoud. Een natuurvriendelijke oever zorgt voor een grotere verscheidenheid aan habitats en trekt diverse vissoorten en andere dieren aan.

Het talud, de schuine rand van de bedding, is de belangrijkste zone om die functies te vervullen. Het decreet bepaalt dat minstens het talud van alle onbevaarbare waterlopen en stilstaande wateren een oeverzone is waar de gebruiksbeperingen gelden. Als de functies van een oeverzone in een bepaald gebied het vereisen, kan op gemotiveerde wijze een bredere oeverzone of een oeverzone langs een bevaarbare waterloop afgebakend worden.

De afbakening van bredere oeverzones

De afbakening van bredere oeverzones gebeurt via de goedkeuring van een oeverzoneproject in een stroomgebiedbeheerplan, een wateruitvoeringsprogramma, of een beslissing van de Vlaamse Regering.

Een oeverzoneproject bakent een bredere oeverzone af, stemt de gebruiksbepalingen af op de doelstellingen ervan en voorziet de instrumenten die worden ingezet voor de realisatie en het beheer ervan. Een oeverzoneproject is puur maatwerk en komt altijd tot stand in samenspraak met de grondgebruikers of -eigenaars.

Gebruiksbepalingen in oeverzones

Om ervoor te zorgen dat de oeverzones hun functie kunnen vervullen, legt het decreet Integraal Waterbeleid een aantal gebruiksbepalingen op voor oeverzones die enkel het talud omvatten. Die bepalingen hebben het karakter van een openbare erfdienstbaarheid. Dat betekent dat ze zonder vergoeding moeten worden geduld.

Voor oeverzones die enkel het talud omvatten:

- is bemesting verboden in een zone van vijf meter vanaf de bovenste rand van het talud. Enkel bemesting door rechtstreekse uitscheiding bij begrazing is toegestaan. In VEN (Vlaams Ecologisch Netwerk)-gebied en op hellende percelen is bemesting verboden in een zone van tien meter;
- zijn pesticiden verboden in een zone van één meter vanaf de bovenste rand van het talud;
- zijn grondbewerkingen verboden in een zone van één meter landinwaarts;
- mogen geen nieuwe bovengrondse constructies opgericht worden binnen de vijf meter vanaf de bovenste rand van het talud. Het verbod geldt niet voor constructies die nodig zijn voor het beheer van de waterloop, zoals sluisen of oeverversteving, voor werkzaamheden van algemeen belang en voor constructies die toegelaten zijn door een ruimtelijk uitvoeringsplan. Bij het uitvoeren van deze werken moet gebruikgemaakt worden van de technieken van natuurtechnische milieubouw (NTMB).

Ook in de wet op de onbevaarbare waterlopen komen gebruiksbepalingen en erfdienstbaarheden langs waterlopen aan bod. Zo hebben waterloopbeheerders

vrije doorgang tot de waterloop, mogen ze niet-schadelijke ruimingsproducten achterlaten op de oever en moeten verhardingen en leidingen in deze zone bestand zijn tegen machines voor het ruimen en onderhouden van de waterlopen. Ook het plattelandsbeleid, natuurbeleid, ruimtelijk beleid en mestbeleid hebben instrumenten ter beschikking om de oevers langs waterlopen en waterwegen te beschermen. De gebruiksbepalingen in het decreet moeten dus steeds samen met andere regelgeving gelezen worden.

De Vlaamse Regering kan bijkomende maatregelen en erfdienstbaarheden opleggen in functie van het doel van de oeverzone. In dat geval behoort een vergoeding tot de mogelijkheden.

Afbakening en actieve inschakeling van overstromingsgebieden

Via het decreet Integraal Waterbeleid kunnen overstromingsgebieden afgebakend worden. Op die manier kan de waterbeheerder effectief overstromingsgebieden realiseren en dus extra ruimte inschakelen voor zijn hoogwaterbeheer. Overstromingsgebieden kunnen worden afgebakend in een stroomgebiedbeheerplan, een wateruitvoeringsprogramma of via een beslissing van de Vlaamse Regering of de bevoegde minister.

In afgebakende overstromingsgebieden zijn de financiële instrumenten onteigening ten algemene nutte, recht van voorkoop, aankoopplicht en vergoedingsplicht van toepassing (zie verder). Deze instrumenten worden onder meer ingezet om de eigenaars en de gebruikers van de gronden te vergoeden voor de mogelijke schade door de actieve inschakeling van de gronden in het waterbeheer.

Na de effectieve realisatie van een afgebakend overstromingsgebied op het terrein, maakt de waterbeheerder de actieve inschakeling van de land- en bosbouwpercelen in de waterbeheersing bekend in het Belgisch Staatsblad en aan de toegangswegen tot het overstromingsgebied. Hij brengt ook de eigenaars en gebruikers van de percelen op de hoogte.

Financiële instrumenten

Via het decreet integraal waterbeleid kunnen de financiële instrumenten onteigening, recht van voorkoop, aankoopplicht en vergoedingsplicht worden toegepast om de doelstellingen van het integraal waterbeleid te verwezenlijken. Overheden passen deze instrumenten toe om de gronden te kunnen gebruiken die ze nodig hebben om hun opdrachten van algemeen nut te realiseren.

Onteigenen kan voor heel wat watergebonden projecten ingezet worden. De andere financiële instrumenten zijn enkel van toepassing in afgebakende overstromingsgebieden en/of afgebakende oeverzones.

Onteigening in het algemeen belang

Het decreet biedt aan de waterbeheerders de mogelijkheid om in het kader van het integraal waterbeleid te onteigenen 'ten algemene nutte'. Onteigenen kan nodig zijn voor het aanleggen van kades, het hermeanderen van waterlopen, het aanleggen van overstromingsgebieden of het aanleggen van vispassages. De overheid kan er ook voor kiezen gebouwen te onteigenen omwille van economische redenen, bijvoorbeeld als de kostprijs om een gebouw te beveiligen tegen overstromingen te hoog blijkt.

Recht van voorkoop

Wie het recht van voorkoop uitoefent, kan bepaalde gronden en gebouwen die vrijwillig verkocht worden bij voorrang aankopen, tegen dezelfde prijs en voorwaarden als de kandidaat-koper.

Het recht van voorkoop in het kader van het integraal waterbeleid geldt voor percelen die voor minstens de helft in een afgebakend overstromingsgebied of een afgebakende oeverzone liggen.

Hangt de oeverzone of het overstromingsgebied samen met een bevaarbare waterloop, dan kan de waterwegbeheerder het recht van voorkoop uitoefenen. Hangt de oeverzone of het overstromingsgebied samen met een onbevaarbare waterloop, dan is de Vlaamse Grondenbank de begunstigde. In dat geval zal de Vlaamse Grondenbank op basis van een advies van de waterloopbeheerder al dan niet gebruik maken van haar recht van voorkoop. De onroerende goederen die zo zijn aangekocht, behoren

eerst tot het patrimonium van de Vlaamse Grondenbank en worden later overgedragen aan de waterloopbeheerder.

Een aantal verkopen is vrijgesteld van het voorkooprecht, bijvoorbeeld wanneer het goed verkocht wordt aan de kinderen van de eigenaar. Of op een bepaald perceel een recht van voorkoop van toepassing is, kunt u nagaan op www.agiv.be.

Aankoopplicht

Eigenaars van onroerende goederen die volledig of gedeeltelijk binnen een afgebakend overstromingsgebied of afgebakende oeverzone liggen, kunnen de overheid in bepaalde gevallen tot de aankoop ervan verplichten. Dat is het geval als het perceel duidelijk in waarde is gedaald of als de leefbaarheid van het bedrijf ernstig in het gedrang komt. Er is sprake van een ernstige waardevermindering als de waarde van het gedeelte van het perceel binnen de afbakening met meer dan twintig procent gedaald is. De leefbaarheid van het bedrijf komt ernstig in het gedrang als het bedrijfsinkomen door de afbakening onder de leefbaarheidsgrens van twee derde van het arbeidsinkomen daalt.

De aankoopplicht is enkel van toepassing op het gedeelte van het onroerend goed dat binnen de afgebakende oeverzone of het afgebakende overstromingsgebied ligt. Ligt het onroerend goed voor minstens tachtig procent binnen de afbakening, dan kan de eigenaar de overheid verplichten het volledige goed aan te kopen. Komt de leefbaarheid van de bedrijfsvoering in het gedrang, dan kan de eigenaar de overheid verplichten om alle onroerende goederen van het volledige bedrijf aan te kopen.

De eigenaar dient hiervoor een aanvraagdossier tot verplichte aankoop in bij de Vlaamse Grondenbank binnen de vijf jaar na de afbakening van de oeverzone of het overstromingsgebied of binnen de vijf jaar na de actieve inschakeling van het perceel in de waterbeheersing.

De Vlaamse Grondenbank onderzoekt het dossier in overleg met de waterbeheerder en kan aanvullende inlichtingen of een plaatsbezoek vragen. Binnen de zes maanden brengt hij de eigenaar op de hoogte van de beslissing. Als de aankoopplicht effectief geldt, dan deelt de Grondenbank ook de aankoopprijs mee. Vanaf dat

moment heeft de eigenaar vier maanden de tijd om het aanbod al dan niet te aanvaarden. Laat hij niets van zich horen, dan wordt hij verondersteld het te hebben geweigerd.

De gronden die op deze manier worden aangekocht, behoren tot het patrimonium van de waterbeheerder.

De aankoopprijs is gebaseerd op de vergoedingsregels die gelden voor onteigeningen ten algemene nutte. Bij het bepalen ervan geldt de waarde van voor de afbakening, er wordt geen rekening gehouden met de waardevermindering. Wel wordt de aankoopprijs verminderd met het bedrag van de planschade dat de eigenaar eventueel al ontvangen heeft. Koopt de overheid de gronden aan, dan kan de eigenaar geen aanspraak meer maken op andere schadevergoedingen.

Vergoedingsplicht

Als een onroerend goed binnen een afgebakend overstromingsgebied ligt, heeft de gebruiker ervan - dat hoeft

niet per se de eigenaar te zijn - recht op een éénmalige vergoeding voor het inkomstenverlies als gevolg van het actief inschakelen van het goed in de waterbeheersing. Dit is enkel het geval als het gaat om een landbouw- of bosbouwactiviteit die in hoofdzaak gericht is op het voortbrengen van producten bestemd voor de verkoop.

De gebruiker dient een aanvraagdossier voor een vergoeding in bij de waterbeheerder binnen het jaar na de actieve inschakeling van het onroerend goed in de waterbeheersing. De waterbeheerder bezorgt het dossier op haar beurt aan de Vlaamse Landmaatschappij. Die gaat na of aan de voorwaarden voldaan werd en berekent de vergoeding. Deze informatie gaat vervolgens terug naar de waterbeheerder die in overleg met een groep van deskundigen de uiteindelijke beslissing neemt. Krijgt de gebruiker een vergoeding, dan kan hij geen aanspraak meer maken op een vergoeding van een andere instantie.

Colofon

SAMENSTELLING EN EINDREDACTIE
CIW-secretariaat

COPYWRITING & VORMGEVING
www.magelaan.be

REDACTIERAAD
CIW-secretariaat in samenwerking met de Permanente Projectgroep van de CIW

FOTOGRAFIE
VMM-archief, Archief nv De Scheepvaart, Misjel Decler, Yves Adams,
Peter Maris, Shutterstock

BROCHURES TE BESTELLEN BIJ
Secretariaat van de CIW
T. 053 72 65 07
secretariaat_CIW@vmm.be

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Philippe D'Hondt, voorzitter CIW

Depotnummer
D/2014/6871/028